

TARTU ÜLIKOOLI NARVA KOLLEDŽ
ÜHISKONNATEADUSTE LEKTORAAT

Darja Svinkova

**ENNETUSTÖÖ PROGRAMMIDE KASUTAMINE NOORSOOTÖÖS
KRIMINAALKÄITUMISEGA NOORTEGA ÜLE EESTI**

Lõputöö

Lõputöö juhendaja: Maria Žuravljova, MA

NARVA 2013

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

/Darja Svinkova/

SISUKORD

Töös kasutatud lühendid	4
SISSEJUHATUS.....	5
I. NOORTEPOLIITIKA, NOORSOOTÕÕ JA	
KRIMINAALKÄITUMISE ENNETUSTÕÕ EESTIS.....	7
1.1. Noortepoliitika olemus	7
1.2. Noorsootõõ korraldus.....	8
1.3. Erinoorsootõõ.....	10
1.4. Noorte kriminaalkäitumise ennetustõõ.....	12
1.4.1. Noored Eestis.....	12
1.4.2. Noorte kriminaalkäitumine.....	15
1.4.3. Preventsioon ehk ennetustõõ	15
1.4.4. Noorte kriminaalkäitumise ennetustõõ programmid.....	16
II. UURINGU TULEMUSED: ENNETUSTÕÕ PROGRAMMIDE	
KASUTAMINE NOORSOOTÕÕS KRIMINAALKÄITUMISEGA	
NOORTEGA.....	20
2.1. Uurimuse probleem ja eesmärk	20
2.2. Uurimuse metoodika	20
2.3. Uurimuse läbiviimine	21
2.4. Uurimuse valim	22
2.5. Andmete analüüs	24
2.6. Järeldused ja ettepanekud	31
III. KOKKUVÕTE.....	35
KASUTATUD KIRJANDUS.....	37
SUMMARY.....	40
LISAD.....	42
Lisa 1. Kaaskiri	
Lisa 2. Ankeet	
Lisa 3. Lihtlitsents lõputõõ reprodutseerimiseks ja lõputõõ üldsusele	
kättesaadavaks tegemiseks	

Töös kasutatud lühendid

AEK - Alaealiste komisjon

ANK – Avatud Noorte Keskus

KOV – Kohalik Omavalitsus

MTÜ – Mittetulundusühing

ENTK – Eesti Noorsootöö Keskus

HTM – Haridus- ja Teadusministeerium

SISSEJUHATUS

Käesoleva lõputöö teemaks on „Ennetustöö programmide kasutamine noorsootöös kriminaalkäitumisega noortega üle Eesti”, mille aktuaalsus seisneb selles, et kuritegude tase Eesti noorte hulgas on üsna suur. Eripedagoogid, sotsiaaltöötajad vanglates ja kriminaalhooldusametnikud nooruki jaoks on enne kõige sooritatud süüteo eest karistavad inimesed, omakorda noorsootöö tihti vabatahtlik ja kogukonnapõhine olemus tähendab seda, et noorsootöötajatel ja noorteühingutel on teistega võrreldes paremad võimalused usaldusliku vahekorra loomiseks noortega ühiskonna äärealadet. (Groft 2003). Noorsootöötajatel on lihtsam luua usalduslikke suhted noortega ning anda asjatundlikku abi ja tuge, mis on heaks ressursiks kriminaalkäitumise ennetamiseks, seetõttu kuritegevuse ennetamise protsessis peavad osalema ka noorsootöötajad.

Autori põhieriala on noorsootöö. Õppimise käigus autor läbis praktikaid erinevates asutustes, kus toimub aktiivne töö noortega. Näiteks praktikabaasidena olid kõik Narva noortekeskused, Narva Laste varjupaik, Narva politseijaoskond ja Viru Vangla kriminaalhooldusosakond Narva talitus. Praktika käigus autor sai ülevaadet tööst noortega Narvas. Peale praktikat huvi noorsootöö vastu aina kasvas. 2010 aastal autor vabatahtlikult osales projektis „Kriminaalpreventsiooni võrgustiku loomine kriminaalhooldusel olevate alaealistele kurjategijatele Narva linnas“. Antud projekti raames autor põhjalikumalt tutvus ennetustöö programmidega, milliseid kasutavad kriminaalhooldusametnikud oma töös kriminaalhoolduse olevate alaealistega, aga teistes Narva noorte organisatsioonides autor ei märganud ennetustöö programmide kasutamist. Seoses sellega autoril tekkis huvi, kas noorsootöötajad üle Eesti kasutavad ennetustöö programme töös kriminaalkäitumisega noortega, kui jah, siis milliseid? Lõputöö eesmärgiks on välja uurida kriminaalkäitumise programmide kasutamist noorsootöö valdkonnas üle Eesti ning programmide rakendamise vajadust noorsootöötajate vaatenurgast.

Eesmärgi saavutamiseks püstitatud järgmiseid ülesandeid:

1. Selgitada välja kriminaalkäitumise ennetustöö programmide kasutamine noorsootöö valdkonnas.
2. Selgitada välja noorsootöötajate arvamus ennetustöö programmide vajalikust noorsootöö valdkonnas.

3. Esitada ettepanekuid kriminaalkäitumise ennetustöö programmide rakendamiseks noorsootöö valdkonnas.

Töö koosneb kolmest peatükist.

Esimeses peatükis on defineeritakse noortepoliitikat, noorsootöö, erinoorsootöö, preventsiiooni ja kriminaalpreventsiiooni mõistet, antakse ülevaade Eesti noortest ja kriminaalkäitumisest ning käsitletakse noorte kriminaalkäitumise ennetusprogrammid. Antud lõputöö kontekstis ennetustöö programm tähendab konkreetsete meetmete kompleks kuritegude ennetamiseks, oma põhitingimustega, põhieesmärkidega ja põhiprotseduuridega.

Teine peatükk on uurimuslik osa. Uurimuse meetodiks on valitud kvantitatiivne uurimusiis, andmekogemustikuna on poolstruktureeritud ankeet, valimi moodustasid noorsootöötajad üle Eesti. Andmed on saanud elektroonilise ankeeti abiga, kokku on vastanud 104 noorsootöötajat. Uurimuslike osa lõpus on toodud esile uurimuse järeldused ja tehtud ettepanekud.

Kolmas osa on töökokkuvõte.

Käesolev lõputöö võib huvi pakkuda inimestele, kes soovib saada ülevaadet ennetustöö programmide kasutamisest noorsootöös üle Eesti ning programmide rakendamise vajadust noorsootöötajate vaatenurgast. Veel see lõputöö võib olla huvitav ka noorsootöötajatele. Loodetavasti käesoleva lõputöö tulemused võivad saada aluseks kriminaalkäitumise ennetustöö programme käivitamisele noorsootöös ning kriminaalkäitumise ennetustöö programme arendamisele noorsootöö valdkonnas.

Autor soovib tänada oma juhendajat Maria Žuravljovat, ja kõiki neid, kes andsid oma panuse lõputöö heaks.

I. NOORTEPOLIITIKA, NOORSOOTÕ JA KRIMINAALKÄITUMISE ENNETUSTÕ EESTIS

1.1. Noortepoliitika olemus

Noortepoliitika Eestis põhineb arusaamal, et igale noorele on tema isiksuse arengu toetamiseks kasulik saada oma individuaalsel kujunemisteel lapseast täiskasvanuikka (sh oma oskuste, teadmiste, kogemuste arendamisel) osa erinevatest võimalustest ning et noorel on kasulik osaleda nende võimaluste loomisel ja arendamisel. (Kivimäe. A 2009: 80-81)

Vastavalt Noorsootöö strateegiale 2006-2013 on noortepoliitika laiem valdkond - ühtne lähenemine kõikidele noorte elu puudutavatele valdkondadele ja noortele suunatud tegevustele. Noortepoliitika üldeesmärk on tagada noorte osalus otsustusprotsessides ja nende huvide ning vajadustega arvestamine kõigis noortepoliitika toimealades. Peamised noortepoliitika toimealad ehk valdkonnad, kus tehakse noortele suunatud ja noorte elu puudutavaid otsuseid, on noorsootöö, haridus, tööhõive, tervis, kultuur, sotsiaalpoliitika, keskkond, riigikaitse, perepoliitika jt. Lõimitud noortepoliitika tulemusena kujuneb noorel nn kogemuste pakett, mis sisaldab kõike vajalikku ettetulevate väljakutsete, valikute ja võimalustega positiivseks toimetulekuks, sh osalusvõimalusi ja –kogemusi, õppimist, loovust ja väljendusvõimalust, infot ja nõustamist, kuuluvuskogemust ühiskondlikus elus, turvalisust ja heaolu, probleemide ennetust ja tuge nendega toimetulekul. Sama strateegia järgi kuriteoennetuspoliitika noortele suunatud meetmete sihiks on turvalisus noorte elukeskkonnas, st noorte turvalisuse kaitsmine olustikuliste ja situatsiooniliste ohutegurite vähendamise või kõrvaldamise kaudu ning noorte poolt toime pandavate õigusrikkumiste ennetamine. (Noorsootöö strateegia 2006-2013 2006: 5, 15-18)

Noortevaldkonna arengut perioodil 2014-2020 kavandades ning väljakutseid arvestades, tuleks meetmed ja tegevused fookusseerida 5 eesmärgiseisundi saavutamisele:

1. Loome-ja arengupotentsiaali avaja. Suuremad võimalused mitmekülgselt isiksuse arenguks.

2. Ebavõrdsuse vähendaja. Vaesus ja muud ebavõrdsed olud ei avalda otsustavat mõju noore tulevikule.
3. Raskustesse sattunud noored ei jää kõrvale.
4. Tööhõivelisuse tugi. Noor jõuab edukamalt tööturule ja tuleb seal erinevate raskustega toime.
5. Noortele hääle andja. Noorte suurem kaasaráákimine, árákuulamine ja arvestamine. (Noortevaldkond aastasse 2020 2013 : 9)

Noortepoliitika on vahend, millega saab noorteühenduste tegutsemiskeskonda paremaks muuta (<http://www.enl.ee/et/Noortepoliitika>).

Noorsootöö kui noortepoliitika põhimõtteid ja väärtushinnanguid kujundav valdkond on noortele arendavaks tegevuseks tingimuste loomine, mis võimaldab neil oma vaba tahte alusel tegutseda väljaspool perekonda, tasemeõpet ja tööd (Noorsootöö strateegia 2006-2013 2006: 16)

1.2. Noorsootöö korraldus

Lähtuvalt Noorsootöö seadusest noor on seitsme kuni kahekümne kuue aastane füüsiline isik. Lähtudes sama seadusest noorsootöö on noortele arendavaks tegevuseks tingimuste loomine, mis võimaldab neil oma vaba tahte alusel tegutseda väljaspool perekonda, tasemeõpet ja tööd. (Noorsootöö seaduses § 3 lõige 1, § 4 lõige 1)

Vastavalt Noorsootöö strateegiale 2006-2013 noorsootöö eesmärk on luua eeldusi ja toetada noore toimetulekut ühiskonnaliikmena. Sama strateegia järgi on noorsootöö peamised korraldajad kohalikud omavalitsused, noorteühingud ja noorsootööasutused. Noorsootööd korraldatakse erinevates institutsioonides ja vormides, kasutades mitmekesiseid meetodeid. Noorsootöö teenuseid pakuvad noorteorganisatsioonid, noortekeskused, huvikoolid, noortelaagrid, noorteprogrammid ja – projektid, koolid jne. (Noorsootöö strateegia 2006-2013 2006: 21- 23)

Coussée'i järgi noorsootööl on lai lähenemine – alates mittestruktureeritud tegevustes kuni õigesti struktureeritud programmideni, kuhu kaasatakse erinevaid noori ning läbitakse erinevaid teemasid. Noored satuvad erinevatesse olukordadesse ja noorsootööl peavad olema paindlikud võimalused noorte jaoks. (2010: 6)

Poliitikaülevaate „Eesti noorte osalemine noorsootöös“ 3/2012 kinnitab, et noorsootöö tegevuste planeerimisel on oluline kavandada ja arendada just neid tegevusi, mis noortele huvipakkuvad. Lähtudes sama poliitikaülevaatest on kõige populaarsem juhendatud vaba aja tegevus on huvitegevuses ja huvihariduses osalemine, kus osaleb 87% 10-11-aastastest noortest, 85% 12-15-aastastest ning 84% 16-18-aastastest noortest. Huvitegevuses osalemine langeb järsult 19-26-aastaste vanuserühmas, püses siiski selle vanuserühma kõige populaarsema tegevusena. Populaarsuselt järgmine noorsootöötegevus on noortelaagrid, milles osalevad peamiselt 10-15-aastased noored. 16. eluaastast laagrites osalemine langeb märgatavalt, kuid samas osaleb noortelaagrites siiski rohkem noori kui malevas. Üllatavalt kõrge on ka vaba tahtlikus tegevuses osalemise määr – 48%-st 53%-ni eri vanusrühmade lõikes. Spordiga tegeletakse enamasti ka kõige sagedamini, üle kolme korra nädalas käib trennis ligikaudu 30% noortest. Nooremates vanuserühmades on levinud ka osalemine kunsti- või käsitööringides ning laulukooris. Kõige vähem tegeletakse õpilasfirmade, tehnika, looduse ja näitlemisega. (Eesti noorte osalemine noorsootöös 2012: 1, 3) Vaatamata sellele, et noortekeskused on peamised noorsootöö teostajad (Noorsootöö strateegia 2006-2013: 23) jääb osalemine noortekeskustes siiski huvitegevustes osalemisega võrreldes tagasihoidlikuks ning ebaregulaarseks. (*Ibid.*: 5)

T. Alasoo (2010: 43, 56), kelle eesmärgiks oli analüüsida noortekeskuse võimalusi ja töömeetodeid probleemsete ja tavanooete integreerimiseks Haapsalu Avatud Noortekeskuse töö kaudu, uuris, et väga paljud koolinoored, keda küsitleti, polnud kordagi käinud üheski noortekeskuses, oli neil oma kindel arusaam noortekeskusest, mis üldjuhul piirdus arvamusega, et noortekeskus on üks kõle koht, kus käivad peamiselt probleemkäitumisega noored. Ometi leidsid need noored aga ka noortekeskuses positiivse külje, mis väljendub selles, et noortekeskus hoiab probleemkäitumisega noored eemal kuritegevusest.

Noorsootöötaja kutsestandardis räägitakse, et igal noorsootöötajal peab olema oskus töötada noorega ja noortegruppidega. Samuti nad peavad koostööd tegema noortega, nende vanematega, teiste huvi- ja sidusgruppidega ning valdkondade spetsialistidega. Samas noorsootöötajad peavad osalema erinevate programmide ja projektide planeerimises, teostamises ja hindamises. (Noorsootöötaja kutsestandard III, IV, V. 2006: 3-4)

Eesti noorsootöö kontseptsiooni 2001-2004 andmetel noorsootöö efektiivsus ja kvaliteet sõltub suures osas noorsootöötaja professionaalsusest, kes mõistab noorte elu tegelikkust, tunneb kohalikke olusid, oskab hinnata ja valida sobivaid hariduslikke meetodeid ning rakendada neid oma töös (Eesti noorsootöö kontseptsioon 2001: 10).

Noorsootöö strateegias 2006-2013 on kokku lepitud tinglikult kümneks valdkonnaks koondatud meetmed, mille kaudu noorsootöö eesmärged saavutada järgi noorsootööd pakutakse noortele võimalikult nende elukoha lähedal. Samas valdkondadeks on märgitud noorte huviharidus ja huvitegevus, noorte teavitamine, noorte nõustamine, noorsoo-uuringud, noorsootööalane koolitus, noorte tervistav ja arendav puhkus, noorte töökasvatus, rahvusvaheline noorsootöö, noorte osalus ja erinoorsootöö. (Noorsootöö strateegia 2006-2013 2006: 23-24)

1.3. Erinoorsootöö

Vastavalt noorsootöö strateegiale 2006-2013 erinoorsootöö on riskioludes elavatele ja/või probleemkäitumisega noortele arengueelduste loomine noorte võimete ja oskuste aktiveerimise ning motivatsiooni suurendamise kaudu (Noorsootöö strateegia 2006-2013 2006: 23).

Üldiselt on erinoorsootöö mõiste väga lai – lisaks riskioludes elavatele ning probleemsetele lastele tegeldakse aktiivselt ka kuriteoennetusega ja eelnevalt riskikäitumise ennetamisega (<http://www.entk.ee/erinoorsootoo>).

Vastavalt 2001.a. noorsootöö kontseptsioonile erinoorsootöös on oluline individuaalne lähenemine. Samas kontseptsioonis räägitakse, et erinoorsootöös kasutatakse erinevaid meetodeid, peamised on sotsiaal- ja noorsootöö meetodid. Erinoorsootöö võib taotleda kriminaalpreventiivseid eesmärgi. (Noorsootöö kontseptsioon 2001: 6)

Erinoorsootöö ja kriminaalpreventsiooni eelnõu (1999) järgi on erinoorsootöö subjekt riskioludes elav noor (Erinoorsootöö ja kriminaalpreventsiooni eelnõu 1999: 7).

Erinoorsootöö on tihedalt seotud kuriteoennetusega ning Eestis on sellealase töö võtmetegijateks alaealiste komisjonid kohalikul ja maakondlikul tasandil (<http://www.entk.ee/mottetalgud>).

2013. aasta 1. jaanuari seisuga on Eestis kokku 67 komisjoni (15 maakondlikku ning 52 kohaliku omavalitsuse komisjoni, sh 8 Tallinna komisjoni). ENTK andmetel lähtuvad alaealiste komisjonid oma töös eesmärgist, et alaealist ei karistata, vaid üritatakse suunata õigele ja seaduskuulekale teele. (<http://www.entk.ee/erinoorsootoo>)

Vastavalt Alaealise mõjutusvahendite seadusele võib alaealisele kohaldada ühte või mitut mõjutusvahendit: hoiatus; koolikorralduslikud mõjutusvahendid; vestlusele suunamine psühholoogi, narkoloogi, sotsiaaltöötaja või muu spetsialisti juurde; lepitamine; kohustus elada vanema, kasuvanema, eestkostja või perekonnas hooldaja juures või lastekodus; üldkasulik töö; käendus; kasvatus eritingimusi vajavate õpilaste kooli suunamine; noorte-või sotsiaalprogrammides või ravikuurides osalemine. Osalemine sotsiaalprogrammis on mõjutusvahend, mille kaudu toimub alaealise psühhosotsiaalne abistamine ja tema käitumise korrigeerimine. Iga mõjutusvahendi eesmärk on kaasabi osutamine alaealise õigusrikkuja resotsialiseerimisele ning alaealise võimalike edasiste õigusrikkumiste ennetamine. Alaealise mõjutusvahendite seadust kohaldatakse 7–18 aasta vanuse alaealisele, kes toime pannud karistusseadustikus ettenähtud kuriteokoosseisule või muus seaduses ettenähtud väärteokoosseisule vastava õigusvastase teo. Veel seadust kohaldatakse ka alaealisele, kes ei täida koolikohustust tulenevalt Eesti Vabariigi haridusseaduse ning tarvitab alkohoolset jooki, narkootilist või psühhotroopset ainet. (Alaealise mõjutusvahendite seadus § lõige 2, punkt 1, § 3 lõige 1 ja 2, § 7 lõige 1)

Statistika andmete järgi alaealiste arv, kes alaealiste komisjoni 2011.a. suunati, on viimase seitsme aasta jooksul üks madalamaid. 2011.a. on alaealiste komisjonidesse üle Eesti suunatud 2487 last. Seitsme aasta perioodil on kõige sagedamini alaealistele tehtud hoiatusi (2011.a. 37%). Hoiatus on üheks kergemaks mõjutusvahendiks. Teised kaks kõige populaarsemat mõjutusvahendit 2011.a. olid üldkasuliku töö (25%) ning alaealise spetsialisti juurde vestlusele suunamine (21%). Läbi aastate on alaealiste komisjonides väga vähe rakendatud lepitust (0,3%) ja käendust (0,7%). Erikooli suunati 2011.a. 40 alaealist, noorte- või sotsiaalprogrammidesse suunati ainult 11%. (Alaealiste komisjonide tegevuse statistiline ülevaade 2011: 4)

Üks mõjutusvahenditest on noorteprogrammides osalemine, kuid alaealiste komisjonide tegevuse analüüsist selgub, et noorte- või sotsiaalprogramme kasutatakse harva.

A. Johanson (2011: 73-74) magistritöö uurimusest selgus, et nii ekspertintervjuudes kui ka fookusgruupiintervjuudes osalenud spetsialistide arvamused on erinoorsootöö valdkond lai, kuid samas on ta konkretiseerimata, omamata konkreetseid piire näiteks sihtgrupi ja ka meetodite osas. Samuti uurimusest selgus, et tänapäeval piiritletakse erinoorsootööd vaid alaealiste komisjonidega, kuigi tegelikkuses peaks see enam tegelema ennetustööga.

Erinoorsootööd Eestis on ka uurinud M. Žuravljova (2011), kes uurib oma magistritöös noorsootöötajate endi arvamust erinoorsootöö kohta ning aitab aru saada erinoorsootöö taustast. Oma magistritöös autor pöörab tähelepanu sellele, et erinoorsootöö mõiste on laiem kui Noorsootöö strateegias 2006-2013.

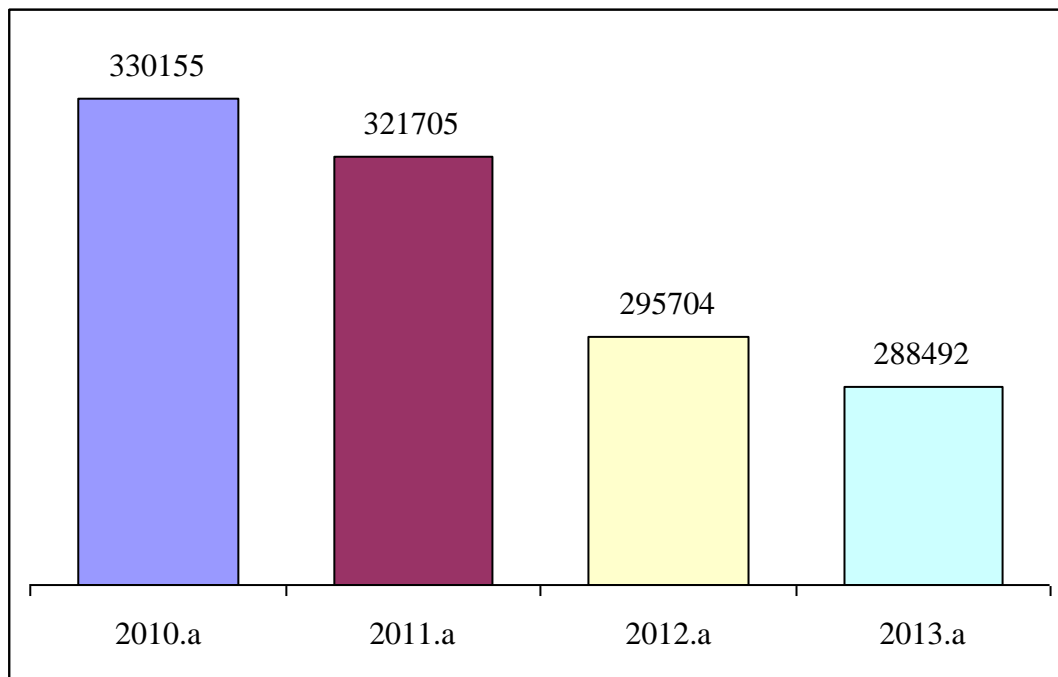
M. Žuravljova magistritöö teoreetilisest osast selgub, et erinoorsootöö tihti seotud kriminaalpreventsiooniga. Tema uurimusest selgub, et üheks põhjuseks on kindlasti programmide puudus. Programmide puudumistele on tähelepanu pööranud ka noorsootöötajad. Žuravljova jõuab oma magistritöös järeldusele, et iga noorsootöötaja peab oskama töötada erinoorsootöös, aga selleks on vaja koolitusi. Samas kvaliteetseks tööks on vaja luua võrgustikud ning noorsootöö raames peab arendama ka ennetustööd. (Žuravljova 2011: 69, 71)

1.4. Noorte kriminaalkäitumise ennetustöö

Kriminaalpoliitika eesmärgiks on ühiskonna turvalisuse tagamine süütegude ennetamise ja nende reageerimise, süütegudega tekitatud kahju vähendamise ning õigusrikkujatega tegelemise kaudu. Esmasteks alaeesmärkideks on korduvkuritegevuse ning alaealiste kuritegevuse ennetamine. Alaealiste kuritegevuse ennetamine võimaldab ära hoida kuritegusid täiskasvanueas; korduvkuritegevuse ennetamine vähendab kuritegude arvu ning kuriteoohvriks langemise riski. (Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018: 1)

1.4.1. Noored Eestis

Eesti Statistikaameti andmete järgi seisuga 1. jaanuari 2013 elab Eestis arvestuslikult 288492 noort. Viimaste aastate jooksul noorte arv Eestis on vähenenud. Aastal 2010 elas Eestis 330155 noort, aastal 2011 – 321705 noort ja aastal 2012 – 295704 (vt Joonis 1).

Joonis 1. 7-26 aastaste isikute arv 2010-2013 aasta lõikes

Eesti Statistikaameti andmete järgi seisuga 1. jaanuari 2013 mehi on Eesti noorte seas veidi rohkem kui naisi, eestlasi umbes 70%, venelasi umbes 24%, ukrainlasi 3% ja teisi rahvusi 3% protsenti. Noortest kaks kolmandikku elab linnades või alevites ning kolmandik alevikes või külates.

Palju tähelepanu pööratud noorte sotsiaalsetele probleemidele. Põhiliselt on arutluse objektiks noorte töötuse kasv, uimastite tarbimine ja noorte kuritegevus (Žuravljova 2011: 13).

Statistikaameti järgi töötuse määr oli 2013. aasta I kvartalis 10,2%. Võrreldes eelmise aasta I kvartaliga tööpuudus vähenes, kuid eelmise kvartaliga võrreldes suurenes. Teistest kiiremini kasvas 15–24-aastaste noorte tööpuudus. Sellel on mitmeid põhjusi, näiteks veel lõpetamata haridustee ning vähene või puuduv töökogemus. I kvartalis oli 15–24-aastaste noorte töötuse määr ehk töötute osatähtsus sama vanuserühma tööjõu seas 23,1%, mis on suurem nii eelmise kvartali kui ka eelmise aasta sama kvartaliga võrreldes (siis oli noorte töötuse määr

vastavalt 16,9% ja 22,7%). Alla 25-aastaste seas oli hinnanguliselt 51 000 tööga hõivatut ning 16 000 töötut. (<http://www.stat.ee/65149>)

Noorte tööturuprobleemide ulatus ja põhjused on Euroopa Liidu liikmesriigiti erinevad, kuid enamikes riikides esinevad järgmised tegurid:

- Haridussüsteemist varakult lahkumine ilma kvalifikatsiooni omandamata;
- Asjakohaste oskuste ja töökogemuse puudumine;
- Ebakindel töösuhe, millele järgnevad lühikesed töötuse perioodid;
- Piiratud koolitusvõimalused;
- Ebapiisavad/ mitteasjakohased tööturu programmid. (Noortevaldkond aastasse 2020 2013 : 8)

Noorte töötust mõjutab ka majanduskriis ning see probleem on aktuaalne kogu Euroopa jaoks. Euroopa tasemel on koostatud raport Youth Unemployment During the Crisis: How to prevent negative long-term consequences on a generation? (2010). Selles raportis on toodud ettepanekud noorte tööpuuduse probleemiga toimetulemiseks ja üks neist on ennetustöö.

Eesti noorte seas on mõjuainete kasutamine väga sage probleem. Uuringus “Kogukonnapõhine ennetustöö – ühistegevus varasel märkamisel ja sekkumisel” (2012) osalenud noortest, kes elavad 13 kohalikus omavalitsuses vanuses 12-16 eluaastat suitsetab üle 20% noortest aeg - ajalt või igapäevaselt, tüdrukute ja poiste käitumises erinevusi ei leidu. Sarnaselt suitsetamisele, on ka alkoholi tarbimine tavapärane noorte seas. Kõige sagedamini tarbivad noormehed õlut, samas tüdrukud eelistavad siidrit, kolmanda valikuna joovad noored long drinki. Kanget alkoholi tarbivad enam just 15-16 aastased noored. Uimasteid oli proovinud 12,7% vastanutest ehk 34 noort. Noormehed on enam alid uimasteid proovima, 17,8% noormeestest oli uimastiteid proovinud, seevastu tüdrukute seas oli see näitaja 7,9%. Enimlevinud uimastid, mida noored olid proovinud, olid kanep ja hašiš. (<http://www.kuriteoennetus.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=40515/L%F5ppraport.pdf>)

Noorteseire indikaatorite andmetel 2012 a. alaealiste poolt toime pandud kuritegude arv oli kokku 1807. Kõige rohkem on varavastased kuriteod (874), isikuvastased kuriteod (640) ja avaliku rahu vastased kuriteod (191). Sama indikaatorite andmetel 2012a. vanglas viibisid kokku 689 18-26 aastaseid noori.

(<http://noorteseire.ee/indicators>) 2013. aasta 6. mai seisuga on vanglas kokku 3295 vange, sh on 38 alaealist (<http://www.vangla.ee/41291>).

1.4.2. Noorte kriminaalkäitumine

Karistusseadustikus süütegu on sätestatud karistatav tegu. Süüteod liigitatakse kuritegudeks ja väärtegudeks. Kuritegu on süütegu, mille eest on füüsilisele isikule põhikaristusena ette nähtud rahaline karistus või vangistus ja juriidilisele isikule rahaline karistus või sundlõpetamine. Väärtegu on süütegu, mille eest on põhikaristusena ette nähtud rahaträhv või arest. (Karistusseadustik § 3 lõige 1, 2, 3 ja 4)

Noorsookuritegevus (delinkventsus) tähendab seda, et nimetatud teod on toime pandud alla 18 aastate isikute poolt. Alla 7 - aastase lapsega, kes sooritab teo, mis vastab süüteokoosseisule, saab viia läbi vaid vestluse, selgitada asjaolud ja anda nõu, kuidas tulevikus käituda ei tohi. Materjalid süüteo kohta jäävad menetlusasutusse. Selles vanuses lapse tegude kohta tuleb teatada kohaliku omavalitsuse lastekaitse - või sotsiaaltöötajale. Alaealisele, kes on juba 7 - aastane ja kelle kohta on edastatud materjalid alaealiste komisjoni, võib kohaldada ühte või mitut mõjutusvahendit. 14 - 18 - aastane isik on küll süüvõimeline, kuid tema süüvõime on piiratud. Eeldatakse ka seda, et selles vanuses alaealine saab aru oma teo keelatusest, aga ka võimest oma käitumist vastavalt sellele arusaamisele juhtida. 14 -18 - aastase poolt sooritatud kuritegude puhul edastab uurimisasutus materjalid prokuratuuri, kes otsustab edasise menetluse käigu ja orienteeruva karistuse liigi. (Lapsed ja alaealised süüteod: väärteod ja kuriteod 2010: 27)

Edovaldi järgi on mitmeid individuaalseid, perekonna, eakaaslaste, kooli ja naabruskonnaga seotud tegureid, mis mõjutavad alaealiste delinkventse käitumise arengut. Suure tõenäosusega on lapse varajases elustaadiumis tähtsamad individuaalsed ja perekondlikud riskitegurid. Hilisemas eas muutub oluliseks eakaaslaste, kooli ja kogukonna mõju. (Edovald 2005: 12)

1.4.3. Preventsioon ehk ennetustöö

Preventsioon tuleneb ladinakeelest sõnadest prae-ette ja venire-minema ning tähistab millegi vältimist, ärahoidmist, tõkestamist või ennetamist. Preventsiooni mõiste on eesti keelde tulnud ingliskeelsest sõnast „prevention“, mis otsetõlkes tähendab ennetamist. Preventsioon – ennetustöö, mingi ebasoovitava nähtuse või

protsessi tekkimise ennetamiseks või selle arengu pidurdamiseks tehtav töö. (Saat 2000)

Ennetuse eesmärk on kõrvaldada kuritegevuse põhjused ja soodustegurid, vähendada võimalusi kuritegelikuks käitumiseks ning hoida ära või raskendada kuritegude toimepanemist (<http://www.kuriteoennetus.ee/35826>).

Kriminaalpreventsioon sisaldab endas kuritegude ärahoidmist, vältimist ja tõkestamist. Kuritegevuse ennetamist defineeritakse kui abinõude rakendamist, mis lähema või pikema aja jooksul viivad kuritegude arvu vähenemiseni, kuna indiviidi valmidus kuritegusid toime panna väheneb või situatsioonid, mis aitavad kaasa indiviidi motivatsioonile kuritegu toime panna, vähinevad. Kuritegevuse ennetamise töö eesmärgiks on ühiskonna kuritegevuse vähendamine ja elanike turvalisuse tõstmine. Kuriteoennetust on võimalik jagada kolmeks: primaarne, sekundaarne ja tertsiaarne ennetus:

1. Primaarne preventsioon hõlmab abinõusid, mille eesmärgiks on takistada lihtsamat tüüpi kuritegusid enne nende toimepanemist. Primaarsed abinõud on tihti suunatud kogu elanikkonnale eesmärgiga vähendada üldist kuritegevuse taset ühiskonnas. Näiteks võib tuua rahva sotsiaal-majanduslike tingimuste üldise paranemise, mis peaks kaudselt mõjutama ka kuritegevuse taset;
2. Sekundaarne preventsioon hõlmab abinõusid, mida kasutatakse siis, kui tekib kahtlus, et teatud isikud on potentsiaalsed kurjategijad või ohvrid. Samuti politsei tegevuse aktiveerimine teatud kuriteguderohketel perioodidel ("Jõulurahu", massiüritused jms);
3. Tertsiaarne preventsioon on abinõud kurjategijate korduvkuritegude ennetamiseks (nt kriminaalhoolduse kohaldamise abil). (Hilborn 2007)

Bureši järgi kõigi tasandite preventiivse töö edukaks toimimiseks on tähtis koostöö riigi, KOV ja elanikkonna vahel (Bureš 2008: 16).

B. Ritsi bakalaureusetöös räägitakse, et kuritegevuse ennetamine ja sellega võitlemine aitab ära hoida suure hulga tulevase kuritegusid ning hoiab sellega kokku riigi ressursse. Kuritegevuse ennetamine on odavam ning tulemuslikum kui õigusrikkumistele reageerimine. (Rits 2009: 4)

1.4.4. Noorte kriminaalkäitumise ennetustöö programmid

Antud lõputöö kontekstis kriminaalkäitumise ennetustöö programm tähendab konkreetsete meetmete kompleks kuritegude ennetamiseks, oma põhitingimustega, põhieesmärkidega ja põhiprotseduuridega.

USA psühholoog Gilbert Botvini ja tema kolleegide 1980. aastatel välja töötatud ennetusmudel baseerub kahel printsiibil:

- enesega toimetuleku erinevate oskuste (inglise keeles self management skills) õpetamine;
- üldiste sotsiaalsete oskuste (inglise keeles general social skills) õpetamine.

Botvini õpetuse eesmärk on arendada üldist sotsiaalset kompetentsust. Antud preventsioonistrateegiat nimetatakse eluoskuste õpetuseks (inglise keeles life skills training, lühendatult LST). Selle metoodika alusel õpetatakse enesega toimetuleku oskusi ja üldisi sotsiaalseid oskusi. (Kiive 2007: 17)

Edovald oma töös „Ülevaade alaealiste kuritegevuse vähendamise strateegiatest ja programmidest maailmas“ kirjeldab maailma toimivad programmid, mis ennetavad kuritegevust või vähendavad kuritegevuse riskitegureid. Mõned nendest on:

Life Skills Training Promoting hõlmab keskastme õpilastele suunatud sekkumisi uimastiennetuseks, kasutades sotsiaalsete oskuste õpetamist ja tuginedes kognitiiv-käitumuslikele meetoditele.

Promoting Alternative Thinking Strategies on universaalne ennetusprogramm 1.–5. klassi õpilastele emotsionaalse ja sotsiaalse kompetentsuse edendamiseks.

Uimastiennetus-programm ALERT - õpetab keskastme õpilastele, kuidas seista vastu sotsiaalsele survele, mis ärgitab kasutama tervisele kahjulikke aineid.

(Edovald 2005: 17, 29, 50)

Edovaldi järgi Euroopa koolides kasutusel terve hulk veidi varieeruvaid preventsiooniprogramme, mis kõik võtavad aluseks eluoskuste õpetamise metoodika. Maailma eri paigus tehtud uuringud näitavad, et kõige paremaid tulemusi saavutatakse koolis programmidega, kus on ühendatud nii klassitunnis läbiviidav uimastiharidus kui ka eraldi programmid lapsevanematele. Omal kohal on ladus koostöö kohalike omavalitsustega, eriti tervishoiu- ja sotsiaalhoolekande küsimustega tegelevate ametnikega. (*Ibid.*: 17)

Eesti vanglates, s.h. ka kriminaalhoolduses kasutatakse järgmised sotsiaalse rehabilitatsiooni programmid õigusrikkujatele, s.h. ka noortele:

Viha juhtimine. Programm on mõeldud neile, kes ei suuda oma ärritust ja tundeid valitseda. Õpetatakse viha vaos hoidma, et see ei pääseks inimest valitsema;

Sotsiaalsete oskuste treening. Õpitakse end igapäevaelus väljendama, oma mõtteid analüüsima ja käitumist kontrollima. Täiendatakse ja arendatakse oskusi, mida on vaja teiste inimestega suhtlemisel: praktiliste harjutuste, rollimängude, arutelude jm harjutuste abil õpitakse erinevates olukordades teisi ja ennast kahjustamata toime tulema;

Agression Replacement Training ehk ART. Agressiivsuse asendamise treening on mõeldud vägivaldsete kalduvustega, madala moraalse mõtlemistaseme ja väheste sotsiaalsete oskustega noortele kinnipeetavatele. Osalejaid õpetatakse mõistma oma agressiivsust ja antisotsiaalset käitumist ning asendada seda positiivsete alternatiividega;

Eluviisitreening õigusrikkujatele. Üldeesmärgiks on muuta sõltuvust tekitavate ainete tarvitamist. Maksimumeesmärk on lõpetada ainete tarvitamine ja/või hasartmängude mängimine ning vähim eesmärk on kontroll tarvitamise/mängimise üle;

Liiklusohutusprogramm on mõeldud isikutele, kes on süüdi mõistetud liiklussüütegude eest, kuriteo põhjused on seotud mõtlemise, käitumise ja hoiakutega, mitte alkoholisõltuvusega;

"Õige hetk". Individuaalprogramm inimestele, kel on probleeme toimetulekuga. Eesmärk on aidata süüdimõistetuil omandada, arendada ja rakendada mitmesuguseid sotsiaalsete probleemide lahendamise seotud oskusi, et nad suudaksid probleemsetes olukordades toime tulla;

Vabanemiseelne programm. Neile, kelle vangistus on kestnud üle aasta, et enne vabanemist õpetada igapäevaseid toimetulekuoskusi ja ühiskonnas paremini hakkama saada;

Seksuaalkurjategijate rehabilitatsiooniprogramm. Eesmärk on aidata seksuaalkuriteo sooritanul mõista oma kuritegu ja analüüsida selleni viinud asjaolusid. Programm on mõeldud vaimselt tervetele vangidele, kellele on kohtuotsusega või individuaalse täitmiskava tingimuseks määratud tagasilanguse ennetamise programmis osalemine; (<http://www.vangla.ee/51223>)

Pere- ja paarisuhte vägivalda vähendamine. See on mõeldud lähisuhtevägivalda eest süüdi mõistetud isikutele. Programmi eesmärk on panna süüdlast mõtlema tekitatud kahjudele ning õpetada seadma oma tegevustele eesmärgi, et kasvatada enda ja oma lähedaste turvalisust;

"Võida". Sihtrühm on naissoost süüdimõistetud, kel puudub motivatsioon loobuda kuritegelikust käitumisest, kelle vanemaoskused ja suhted lähedastega on probleemsed ning kes ei tööta või on tegevusetu. Eesmärk on neid motiveerida, et nad suudaksid ellu viia muudatusi, mis parandavad nende elukvaliteeti;

EQUIP programm. Eesmärk on õpetada noortele vastutusrikast mõtlemist ja käitumist kaaslaste abistamise kaudu. Osaleda saavad keskmise või kõrgema retsidiivsusriskiga 14–21-aastased vägivaldsed noored, kes tahavad oma käitumist muuta. (<http://www.vangla.ee/51223>)

II. UURINGU TULEMUSED: ENNETUSTÖÖ PROGRAMMIDE KASUTAMINE NOORSOOTÖÖS KRIMINAALKÄITUMISEGA NOORTEGA

2.1. Uurimuse probleem ja eesmärk

HTMi uudistest selgus (06.12.2012), et noorsootöötajad peavad ühtlasi olema kuritegevuse ja narkomaania ennetajad. See tähendab, et kui noorel tekivad mured või ta satub pahandustesse, peab ta saama asjatundlikku abi ja tuge. (<http://www.hm.ee/index.php?0513130>)

Teoreetiline ülevaade kinnitas, et programmid peavad olema suunatud noorte sotsiaalsete oskuste arendamisele ehk neid peavad läbi viima „lähedased” noorte jaoks inimesed.

Uurimuse probleemiks on see, et autor ei leidnud teoreetilise ülevaade kriminaalpreventsiooni programmidest, mis kasutatakse Eesti noorsootöö valdkonnas. Teoreetilisest ülevaatest selgus ka, et Eestis kasutatakse erinevaid kriminaalkäitumise ennetusprogramme, kuid neid kasutavad enamasti vanglas, sh. kriminaalhoolduses. Vaid sotsiaaltöötajad ja kriminaalhooldusametnikud on noorte jaoks pigem karistav organ, aga noorsootöötaja on usalduslik isik.

Uurimuse eesmärk on välja uurida kriminaalkäitumise programmide kasutamist noorsootöö valdkonnas üle Eesti ning programmide rakendamise vajadust noorsootöötajate vaatenurgast. Lähtudes eesmärgist teha ettepanekuid. Eesmärki saavutamiseks autor püstitab järgmised uurimusküsimused:

1. Kas noorsootöötajad kasutavad ennetustöö programme töös kriminaalkäitumisega noortega?
2. Kui kasutavad, siis milliseid?
3. Kui ei kasuta, siis kas on vaja rakendada noorsootöös ennetustöö programmid?
4. Mida on vaja ennetustöö programmide rakendamiseks noorsootöö valdkonnas?

2.2. Uurimuse metoodika

Eesmärgi saavutamiseks on valitud kvantitatiivne uurimismeetod, kuna on vaja koguda uurimistöö probleemi lahendamiseks mõnevõrra suuremas mahus vastuseid, mille põhjal on võimalik teha üldisi järeldusi. Andmekogemusviis on poolstruktureeritud ankeetküsitlus, mida korraldatakse eFormulari abiga Interneti kaudu üle Eesti erinevate allikate kaudu. Autori poolt oli koostatud nii venekeelne kui ka eestikeelne ankeetküsitluse variant. Eesti keelne kaaskiri ja ankeet on täpsemalt välja toodud töö Lisas 1 ja Lisas 2.

2.3. Uurimuse läbiviimine

Lõputöö eesmärgi saavutamiseks oli läbiviidud poolstruktureeritud ankeetküsitlus, mida oli korraldatud Interneti kaudu. Ankeet algas sissejuhatusega, kus autor end tutvustas ning tutvustas uuringu eesmärgi ning selgitas, kuidas saadud infot kasutatakse. Ankeet koosnes 10 küsimusest (valikvastustega või avatud vastustega) ning kolmest suuremast blokist: 1) Üldandmed 2) Ennetustöö programmide kasutamine noorsootöös kriminaalkäitumisega noortega 3) Kriminaalkäitumise ennetustöö programmide käivitamine noorsootöös (vt Lisa 1). Uurimus oli korraldatud 2013.a 01.märtsist kuni 30. aprillini. Uurimuses osales kokku 104 noorsootöötajat ja õnnestus koguda kasulikud andmed. Saadud tulemuste põhjal oli koostatud jooniseid ning oli tehtud järeldused ja ettepanekud.

Eestis on hetkel üle 5000 noorsootöötaja, mis moodustab nt pea kolmandiku üldhariduskoolide õpetajate arvust. (Schlummer 2009: 62)

Kuna noorsootööd tegevate isikute terviklikku loendit pole olemas, oli kasutatud noorsootöötajate ja noorsootööga seotud asutuste nimekirja koostamisel järgnevaid allikaid:

- Eesti avatud noortekeskuste andmete baas (www.ank.ee)
- Eesti Noorsootöö Keskuse kontaktid (www.entk.ee)
- Eesti Noorsootöötajate Ühenduse juhatuse esimehe kontakt (www.eny.org.ee)
- Eesti Koolipsühholoogide Ühingu kontakt (www.koolipsyhholoogid.ee)
- Eesti Sotsiaalpedagoogide Ühenduse kontakt (www.sotsiaalpedagoogid.ee)
- Noorteühingu Eesti 4H kontakt, maakondlike alaealiste komisjonide sekretäride kontaktid (www.eesti4h.ee)

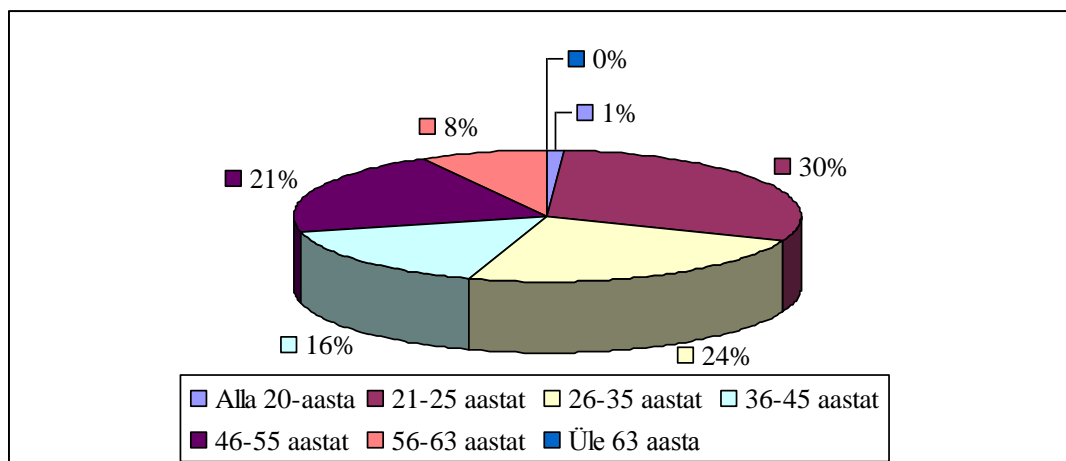
- Huvikoolid (www.ehis.ee)
- Noortelaagrid (www.noortelaagrid.edu.ee)
- Õpilasmalevad (www.malev.ee)
- Kohalikud omavalitsused (www.eesti.ee)
- Maavalitsused (www.eesti.ee)

Samuti ankeet oli edastatud järgmistele listidele: enl@lists.eenet.ee; ank@lists.eenet.ee; hakk@huviharidus.ee.

Pärast korduvate aadresside eemaldamist oli moodustatud e-posti aadresside andmebaas, kuhu kuulus 585 noorsootöötajat ja 248 noorsooga seotud asutust ja organisatsiooni. Kirjad oli saadetud välja nii noorsootöötajatele kui ka asutustele põhiselt. Samuti paluti küsimustiku link edastada kolleegidele või asutuses töötavatele noorsootöötajatele.

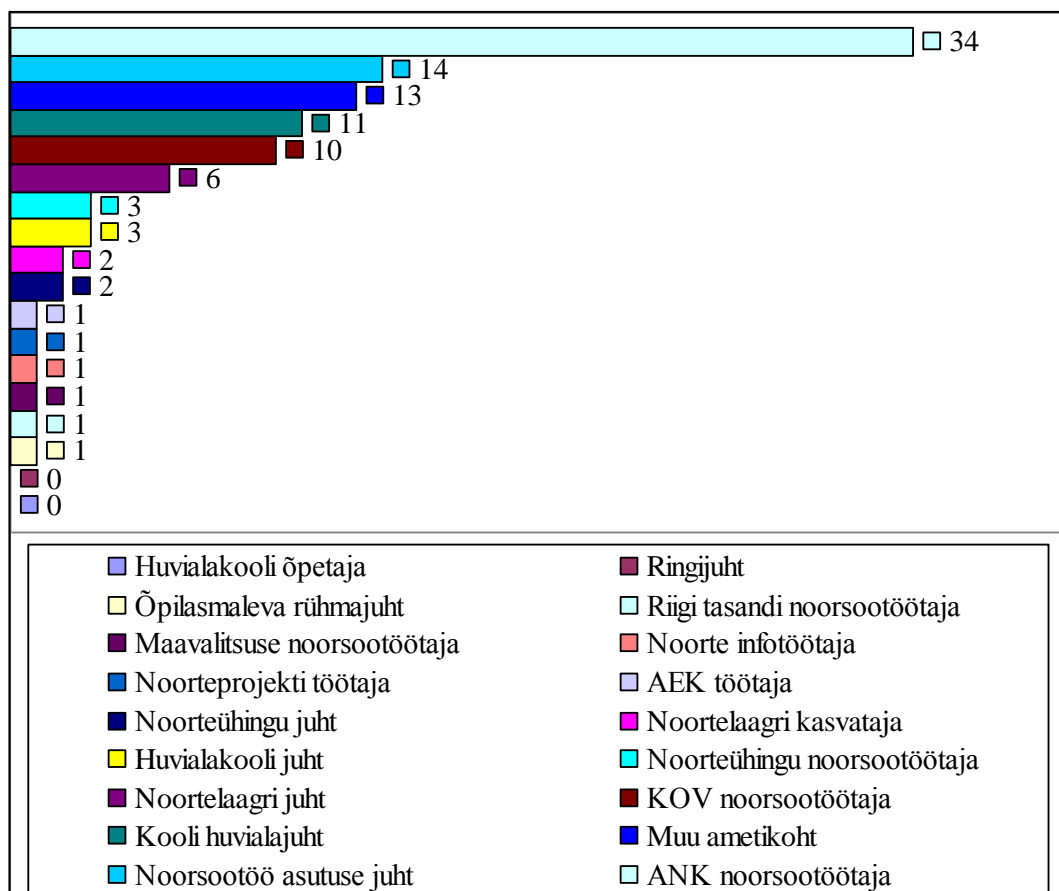
2.4. Uurimuse valim

Valimi moodustasid kokku 104 informanti. Nendest 89 naist ja 15 meest ehk protsentuaalselt: naist 86% ja meest 14%. Vene keeles täideti kokku 16 ankeeti ehk 15%, eesti keeles 88 ankeeti ehk 85%. Taoline sooline jaotus on noorsootöö valdkonnas tegutsevale ametigrupile iseloomulik. 2010. aasta uuringule vastanud noorsootöötajad jaotusid soo lõikes küllaltki sarnaselt (Eesti noorsootöötaja, tema pädevused ja koolitusvajadused 2010: 18). Vene keeles vastasid informandid ainult Ida-Viru maakonnast. Informantide vanust illustreerib joonis 2. Kõige suurem informantide arv (30 %) on 21 -25 aastased. Ainult üks informant (1%) on alla 20-aastat. Ei ole informante üle 63 aastat.

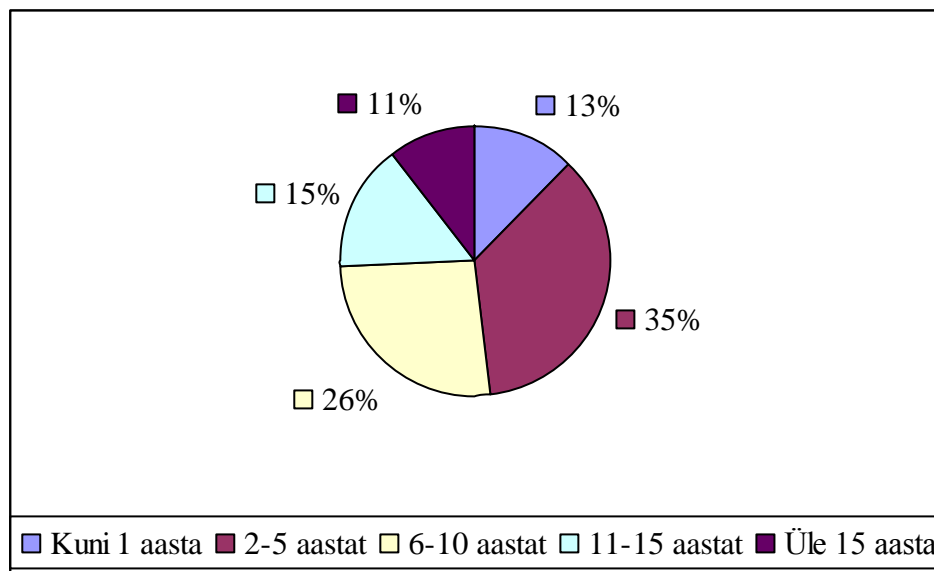
Joonis 2. Informantide vanus

Edasi autor palus noorsootöötajatel määratleda oma ametikategooria vastavalt noorsootöö kutseala kirjelduses äratoodud 17 ametiprofiilile. Kõige rohkem informante on hõivatud avatud noortekeskuste noorsootöötajatena (vt Joonis 3). Järgnevad on noorsootöö asutuse juht, kooli huvialajuht, kohaliku omavalitsuse noorsootöötaja, noortelaagri juht, ja noorteühingu noorsootöötaja, huvialakoolijuht jne. „Muu ametikohad” on järgmised: KOVi lastekaitsetöötaja, koolipsühholoog-sotsiaalpedagoog, noorsootööspetsialist, lastekaitsetöötaja, asenduskodu kasvataja, alaealiste komisjoni esimees, erikoolis psühholoog, noorsootöö programmijuht, kasvataja erikooli õpilaskodus, koolijuht, projektijuht, sotsiaalpedagoog, noorteprojekti töötaja. Mõnedel informantidel on kaks või kolm ametinimetust, näiteks noorsootöö spetsialist noorsootöö arendamisega seotud organisatsioonis, noortekeskuse noorsootöötaja, kooli huvijuht, õpilasmaleva juht ja noortekeskuse juhataja või noorteühingu noorsootöötaja, huvialakooli juht ja alaealiste komisjoni liige. Vastavalt noorsootöötajate uuringule „Eesti noorsootöötaja, tema pädevused ja koolitusvajadused“ (2010: 6) noorsootöötajate puhul on tavaline, et töötatakse üheaegselt mitmel ametikohal.

Joonis 3. Informantide noorsootöölase põhitegevuse ametikohad (inimeste arv)

Joonisel 4 on ära toodud informantide töökogemus aastarühmade lõikes. Kõige suurem hulk informante on 2–5 aastase töökogemusega (37 informanti ehk 35%). Kõige väiksem hulk informante on üle 15 aasta töökogemusega (11 informanti ehk 11%). Võrreldes 2009. aasta uuringuga noorsootöötajate tööstaaž antud ametikohal ei olnud ka suur. Üle kolmandiku küsitluses osalenud noorsootöötajatest on töötanud noorsootöö ametikohal mitte rohkem kui 1-3 aastat (Rohi 2009: 30).

Joonis 4. Informantide töökogemus aastarühmade lõikes

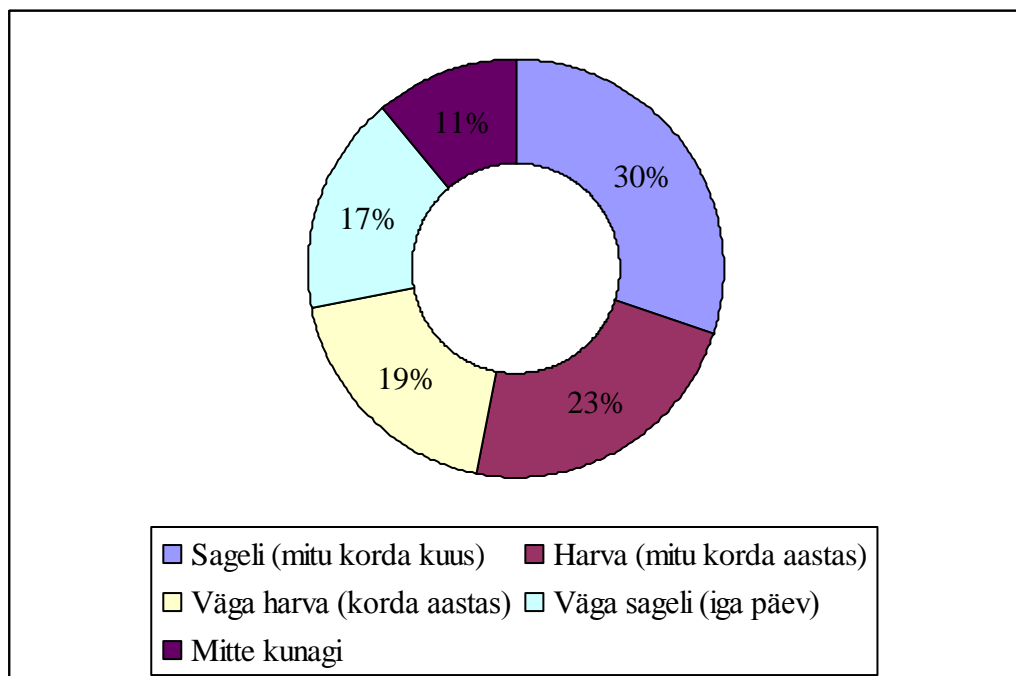
2.5. Andmete analüüs

Kõigepealt analüüs annab ülevaadet ennetustöö programmidest, mida noorsootöötajad kasutavad oma töös noorte kriminaalkäitumise ennetamiseks. Alguses autor palus informantidel vastata küsimusele „Kui sageli nad töötavad kriminaalkäitumisega noortega noorsootöö valdkonnas?“ Uurimusest selgus, et enamus informandid töötavad kriminaalkäitumisega noortega. Joonis 5 illustreerib, et 30% respondentidest töötavad kriminaalkäitumisega noortega mitu korda kuus, need on 16 ANK noorsootöötajat, 3 KOV noorsootöötajat, 2 noorsootöö asutuse juhti, 2 noorteühingu noorsootöötajat, AEK töötajat, asenduskodu kasvatajat, noortekeskuse projektijuhti, kooli huvialajuhti, õppekava juhti, õpilasmaleva rühmajuhti ja noortelaagri juhti. 23% respondentidest töötavad kriminaalkäitumisega noortega mitu korda aastas, need on 3 ANK noorsootöötajat, 5 KOV noorsootöötajat, 3 kooli huvialajuhti, 3 noorsootöö asutuse juhti, 2 huvialakooli juhti, AEK esimeest, maavalitsuse noorsootöötajat, noorsootöö

programmijuhti, noorsootööspsialist, ANK noortejuhti, noorte infotöötajat ja noorteprojekti töötajat. 19% respondentidest töötavad kriminaalkäitumisega noortega korda aastas, need on 5 kooli huvialajuhti, 5 ANK noorsootöötajat, 3 noorsootöö asutuse juhti, 2 noorteühingu juhti, 2 noortelaagri juhti, KOV noorsootöötajat, kooli huvialajuhti ja noorteühingu noorsootöötajat.

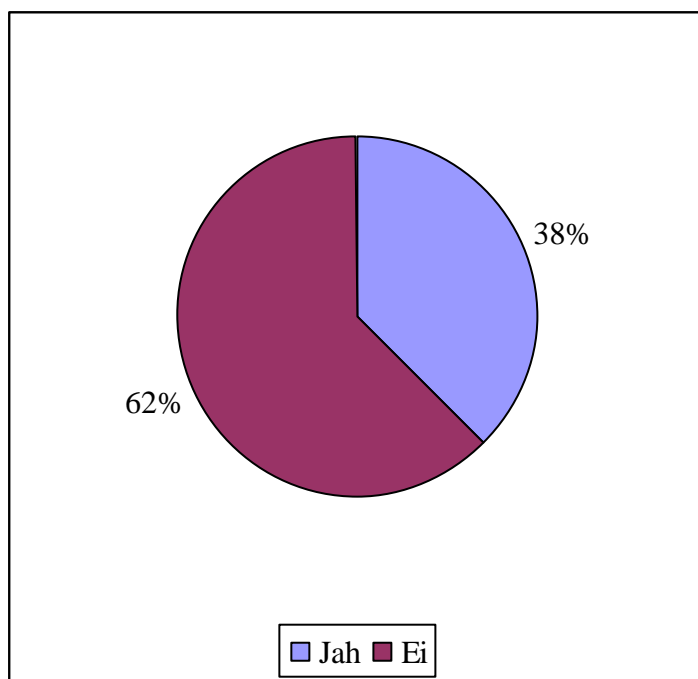
Tuleb pöörata tähelepanu, et 17% ankeetis osalevates töötavad kriminaalkäitumisega noortega iga päev. Nendest on 3 ANK noorsootöötajat, 3 noorsootöö asutuse juhti, 2 noortelaagri kasvatajat, 2 koolipsühholoogi, 2 sotsiaalpedagoogi, kasvataja erikooli õpilaskodus, KOV noorsootöötaja, lastekaitsetöötaja, riigi tasandi noorsootöötaja, huvialakooli juht ja õpilasmaleva rühmajuht. Samuti on informandid, kokku 11%, kes mitte kunagi ei töötanud kriminaalkäitumisega noortega ning nende hulgas on 3 noortelaagri juhti, 3 noorsootöö asutuse juhti, 2 kooli huvialajuhti, 2 ANK noorsootöötajat (kuni ühe aasta töökogemusega), KOV lastekaitsetöötaja (vastus oli – „KOV ei tea nendest noortest midagi, kuskilt ei tule andmeid KOVi. Ja kui teda saame on juba hilja, et midagi ennetada“) ja projektijuht.

Joonis 5. Informantide kokku puude kriminaalkäitumisega noortega

Järgmine küsimus puudutas ennetustöö programmide kasutamist noorte kriminaalkäitumise ennetamiseks. 62% informantidest programme üldse ei kasuta.

Nendest on 21 ANK noorsootöötajat vaatamata sellele, et 16 ANK noorsootöötajat töötavad kriminaalkäitumisega noortega mitu korda kuus. Kõige suurem osa vastajatel on lihtsalt puuduvad oskused ning vajalikud teadmised. Enamikul vastajatest lihtsalt pole vajadust ning puudub ülevaade konkreetsetest ennetustöö programmidest. Mõned soovitsid tulevikus kindlasti kasutada, aga praegu ei ole aega. Ka oli mainitud, et ennetustööga tegeleb rohkem teine spetsialist nt sotsiaaltöötaja, KOVi lastekaitsetöötaja või noorsoopolitsei. Informantide arvamused kriminaalkäitumise ennetustöö programmide mittekasutamist illustreerib tabel 1. 38% informantidest kasutavad oma töös ennetustöö programme noorte kriminaalkäitumise ennetamiseks, need on 13 ANK noorsootöötajat, 5 KOV noorsootöötajat, 4 noorsootöö asutuse juhti, 4 kooli huvialajuhti, 2 noortelaagri kasvatajat, noorteühingu juht, noorteühingu noorsootöötaja, riigi tasandi noorsootöötaja, noorsootöö programmijuht, huvialakooli juht, noorsootöö spetsialist, noorteprojekti töötaja, alaealiste asjade komisjoni töötaja, erikoolis psühholoog, kasvataja erikooli õpilaskodus, koolipsühholoog-sotsiaalpedagoog, koolijuht (vt Joonis 6).

Joonis 6. Ennetustöö programmide kasutamine

Tabel 1. Põhjused kriminaalkäitumise ennetustöö programmide mittekasutamist

Informantide arv	Põhjus
27	Puuduvad oskused ning vajalikud

Informantide arv	Põhjus
	teadmised
14	Pole vajadust
10	Puudub ülevaade konkreetsetest programmidest
6	Sellega tegeleb teine spetsialist
7	Ei ole aega

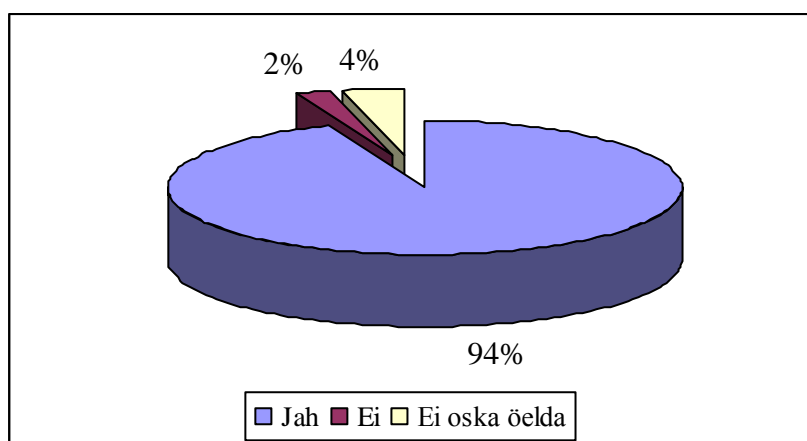
Järgmisena oli esitatud küsimus, missugused konkreetsed kriminaalkäitumise ennetustöö programme noorsootöötajad kasutavad? 38% informantidest kasutab oma töös järgmisi ennetustöö programme:

- "See on sinu valik" - 5-6 klassidele on sõltuvusainete sh narkootikumide ennetamiseks;
- MoNo (mobiilne noorsootöö) koolituse programm - eesmärk on anda noorsootöötajatele teavet, kuidas töötada riskioludes elavate laste ja noortega. Programm sisaldab loenguid, arutelusid, töötubasid ja praktilisi temaatilisi ülesandeid;
- ALT (Agressiooni leevenduse treening) programm koosneb sotsiaalsete oskuste, vihaohjamise ja kõlbelise küpsuse treeningust;
- Foorumteater – on tehnika, mille puhul etendus algab mingi stseeni või anti-mudeli ettemängimisega, milles peategelane püüab ebaõnnestunult ületada rõhumist, mis on asjakohane just sellele kindlale publikule;
- „Noored-noortele“ koolitusprogramm - on protsess, kus hea väljaõppe saanud ja motiveeritud noored viivad kindla ajajooksul läbi mitteformaalseid või organiseeritud koolitustegevusi omasugustele, kes sarnanevad koolitajatega näiteks ea, päritolu või huvide poolest. Sellise koolituse eesmärgiks on arendada noorte tervisealaseid teadmisi, arvamusi, veendumusi ja oskusi, võimaldades neil seeläbi vastu võtta vastutus oma tervise eest ja seda kaitsta. Noorelt noorele koolitus võib toimuda ka väikestes rühmades või ka isiklike kontaktide kaudu. Koolituse võib korraldada väga erinevates kohtades, nt ülikoolide ja koolide auditoriumites, kontorites ja isegi tänaval – ühesõnaga kõikjal, kus noored kogunevad. (Noorsootöö käsiraamat 2007: 5);

- Tugiõpilaste Oma Ring Eestis (T.O.R.E) - T.O.R.E missioon on suurendada koolides (ühiskonnas) nende inimeste hulka, kes kannavad ja levitavad inimsõbralikku, õppimist ja õpetamist soodustavat, suhtlusjulgust ja -oskust arendavat, vaimset ja füüsilist vägivalda taunivat, üksteist toetavat ja erinevusi sallivat ning koostööle orienteeritud mõtteviisi. (<http://www.tore.ee/index.php?id=8>);
- Kodutütred ja noorkotkad - see on üle Eesti Kaitseliidu malevate juurde kuuluvad noored, kes õpivad tegutsemise kaudu matkatarkusi, meeskonnatööd, looduse tundmist, turvalisust ja löövad kaasa mitmetes vabatahtlikes projektides-ettevõtmistes (<http://www.entk.ee/kaitseliit-kodutuetred>).

Saadetud üldandmetest järeldub, et suurem osa uurimuses osalenud noorsootöötajatest ei kasuta oma töös ennetustöö programme noorte kriminaalkäitumise ennetamiseks. Mõned uurimuses osalenud noorsootöötajatest kasutavad ennetustöö programme. Kuid ei kasuta neid programme, mis on teoreetilises osas määratud, kui kõige populaarsemad.

Joonisel 7 on toodud välja informantide arvamus küsimusele „Kas on vaja rakendada noorsootöös kriminaalkäitumise ennetustöö programme või mitte?“ Enamus informantidest (94%) arvab, et on vaja rakendada noorsootöös kriminaalkäitumise ennetustöö programme. Ka on mainitud, et ennetustöö annab võimaluse probleeme ja kriminaalkäitumist ära hoida - muu on juba tagajärgedega tegelemine. Mõned informandid veel arvavad, et ennetustöö on riigile tunduvalt odavam. Informandid, kes vastasid ei on ainult 2%, need on noorsootööspetsialist ja kooli huvialajuht. Noorsootööspetsialisti arvamusel ennetustöö rakendamine on vajalik piirkonniti. Kooli huvialajuhi arvamusel see on koolides sotsiaalpedagoogi töö ja vastutusala. Ainult 4% informantidest ei oska mitte midagi öelda. Kooli huvialajuht on veendunud, et ennetustöö programmide rakendamisega peavad tegelema koolide sotsiaalpedagoogid ja alaealiste komisjonid. Osa informantidel lihtsalt puuduvad teadmised ennetustöö programmide kohta.

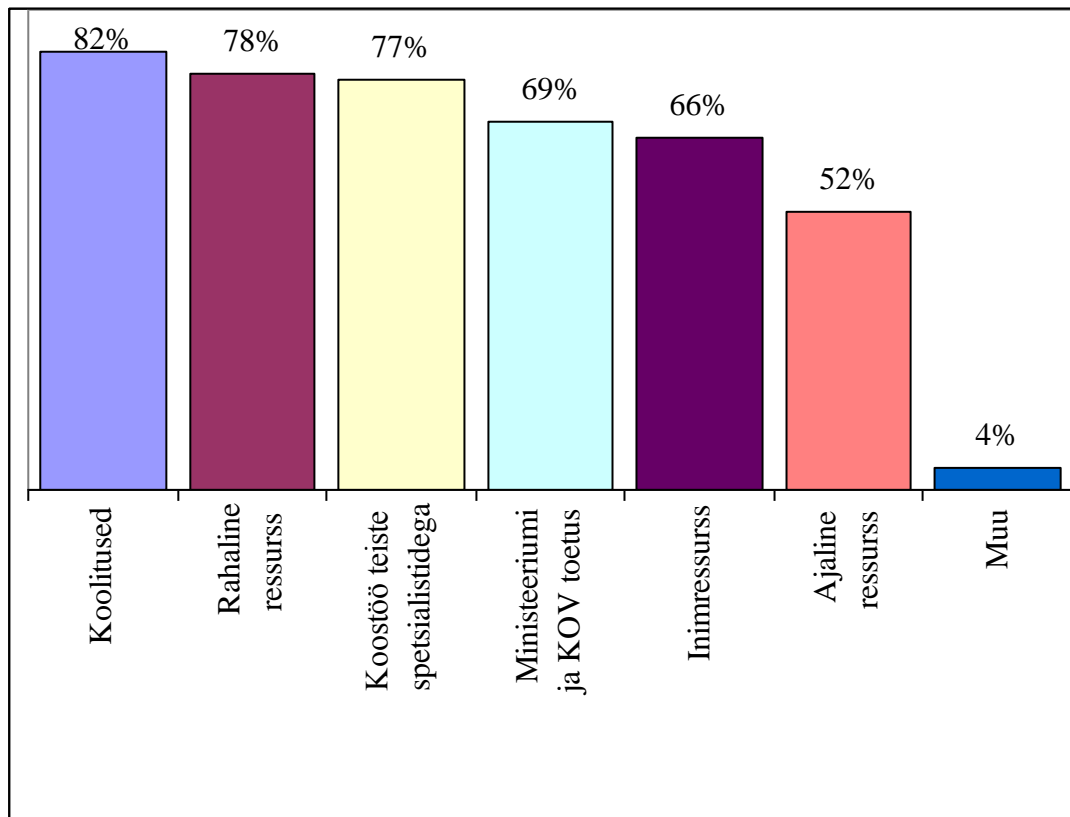
Joonis 7. Informantide arvamus kriminaalkäitumise ennetustöö programmide vajalikkuse rakendamiseks noorsootöö valdkonnas

Uurijale oli huvitav teada saada, missugused kriminaalkäitumise ennetustöö programmid on võimalik kasutada noorsootöös. Kooli huvialajuhid peamiselt arvavad, et väga hea ennetustöö vahend on sport, erinevad spordiringid, koolitused, vestlusringid, filmid, laagrid, ühistegevused, huviala ringid, arutelud, erinevad külalised (iidolid ja kogemustega inimesed). Mõned informantidest siiski annavad konkreetseid näiteid kriminaalkäitumise ennetustöö programmidest, missugused on võimalik kasutada noorsootöös. Asenduskodu kasvatajad vastasid, et on võimalik kasutada sotsiaalse ennetustööd ehk sotsiaalseid ennetusmeetmeid, MoNO. Samuti nende poolt oli mainitud vihajuhtimist treeninguid, käitumise kontrolli ja eluviisi treeningut. Kooli huvialajuht nimetas MTÜ Tugiõpilaste Oma Ring Eestis (T.O.R.E) ja Kodutütred Noorteühingu juhi arvamusel kõige paremad kriminaalkäitumise ennetustöö programmid on seikluskasvatus, looduskasvatus, matkad, laagrid põnevate ja aktiivsete tegevustega, huviringid, tänavanoorsootöö, mobiilne noorsootöö, noorelt noorele programmid, Foorumteater ja töömalevad.

Edasi küsis uurija informantidelt, mida on vaja kriminaalkäitumise ennetustöö programmide arendamiseks noorsootöö valdkonnas? Joonis 8 väga hästi illustreerib, et kriminaalkäitumise ennetustöö programmide arendamiseks kõigepealt on vaja koolitused (82%). Noorsootöötajate pädevuste ja koolitusvajaduste uuring (2010) kinnitab ka noorsootöötajate vajadust täienduskoolituseks. Praktiliselt ühel tasemel on vajadust rahalises ressursis (78%) ja koostöös teiste spetsialistidega (77%), 69% informantidest arvavad, et on vajadus Ministriumi ja KOV toetusest ning

66% vajavad inimressursist. Kõige vähem olulisena märkisid vastajad ajalisest ressursist (52%). „Muu” ettepanekud on järgmised:

- olukorra analüüs;
- koosöö mitme asutusega;
- noorsootöötajate soov;
- noorsootöötajate kompetentsus.

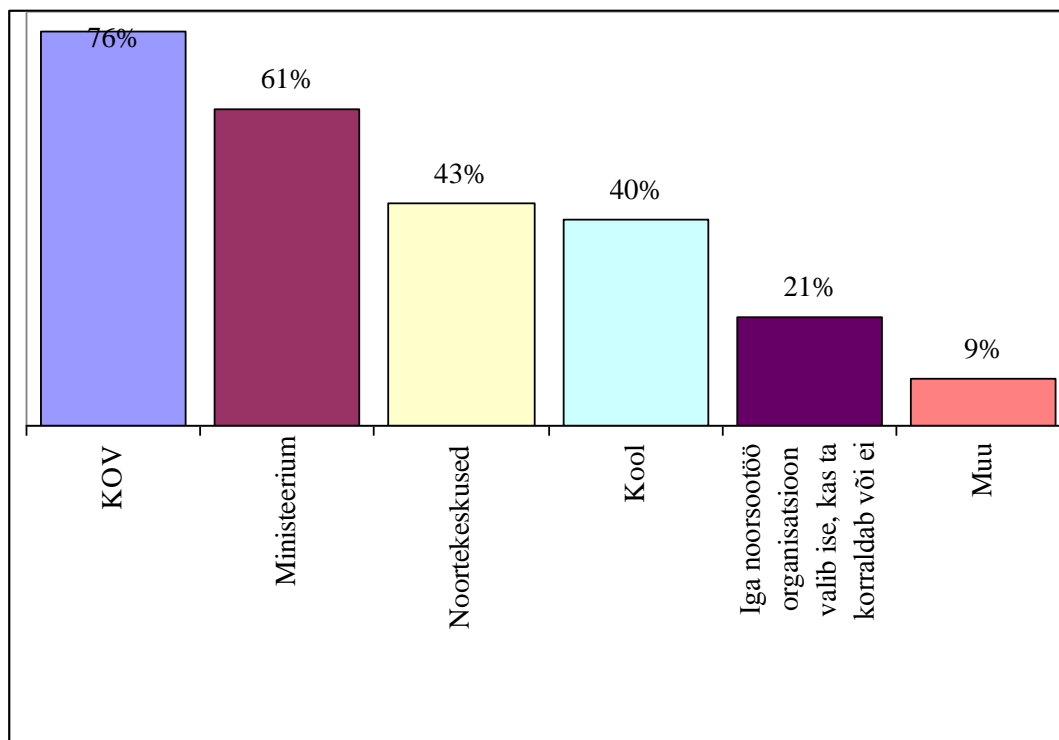

Joonis 8. Informantide ettepanekud kriminaalkäitumise ennetustöö programmide arendamiseks noorsootöö valdkonnas

Ning viimasena uuris uurija, kes peab vastutama kriminaalkäitumise ennetustöö programmide rakendamise eest noorsootöö valdkonnas (vt Joonis 9). Vastustest selgub, et esimesel kohal on KOV (76%), teisel on Ministeerium (61%), kolmandal noortekeskused (43%) ja kool (40%). On informandid, kes arvavad, et iga noorsootöö organisatsioon valib ise, kas ta korraldab või ei (21%). „Muu” osas on järgmised ettepanekud:

- keegi kolmas, kes teavad ja tunnevad kriminaalsüsteemi täpselt;
- probleeme näevad kõige paremini siiski õpetajad, kes lastega on koos;

- vastutama peab igaüks, kellele on mingid kohustused pandud noorsootöö valdkonna;
- peab olema koostöö, praegu väga vähe infot selle kohta kes, milliseid programme võiks pakkuda, kes rahastab jne.

Joonis 9. Informantide arvamus vastutaja kohta kriminaalkäitumise ennetustöö programmide rakendamise eesti noorsootöö valdkonnas

Viimaste kahe küsimustebloki kokkuvõtteks on võimalik öelda, et enamus uurimuses osalenud noorsootöötajatest arvab, et on vaja rakendada noorsootöös kriminaalkäitumise ennetustöö programmid, aga selleks on vaja koolitusi. Samuti noorsootöötajad tunnevad puudust rahalises ressursis ja teiste spetsialistidega koostöös. Veel kvaliteetseks ennetustööks on vaja Ministeeriumi ja KOV toetus. Enamus uurimuses osalenud noorsootöötajatest arvab, et noorsootöö valdkonnas kriminaalkäitumise ennetustöö programmide rakendamise eest peavad vastutama KOV ja Ministeerium.

2.4. Järeldused ja ettepanekud

Uuringus segus, et suurem osa uurimuses osalenud noorsootöötajatest (62%) ei kasuta oma töös ennetustöö programme noorte kriminaalkäitumise ennetamiseks.

Samas autor ei leidnud teoreetilises ülevaates kinnitused, et noorsootöös kasutatakse kriminaalkäitumise ennetustöö programmid. 46% vastajatest puutuvad tihti kokku kriminaalkäitumistega noortega, sh 31% puutuvad kokku mitu korda kuus ning 15% iga päev. Samas teised uuringud kinnitavad ka, et noorsootöötajad tihti puutuvad kokku oma töös erinoorsootöö sihtrühmaga, sh ka kriminaalkäitumisega noortega (Alasoo 2010, Žuravljova 2011).

Nagu analüüsist selgus, et on informandid (38%), kes kasutavad järgmised ennetustöö programmid: "See on sinu valik", MoNo (mobiilne noorsootöö) koolituse programm, ALT (Agressiooni leevenduse treening) programm, Foorumteater, „Noored-noortele“ koolitusprogramm, Tugiõpilaste Oma Ring Eestis missioon ja Kodutütred ja noorkotkad.

Informantide arvamusel noorsootöös on võimalik kasutada sotsiaalse ennetustööd ehk sotsiaalseid ennetusmeetmeid, MoNO (mobiilne noorsootöö) koolituse programmi, vihajuhtimise treeninguid, käitumise kontrolli, eluviisi treeningut, seikluskasvatust, looduskavatust, matkasid, laagreid põnevate ja aktiivsete tegevustega, huviringe, tänavanoorsootööd, mobiilse noorsootööd, noorelt noorele programme, Foorumteatrit ja töömalevaid. Samuti oli mainitud MTÜ Tugiõpilaste Oma Ring Eestis (T.O.R.E) ja Kodutütrede Noorteühingut.

Informantide vastuste alusel, kes oma töös ennetustöö programme ei kasuta üldse, on võimalik teha järeldust, et kõige suurem osa vastajatel on lihtsalt puuduvad oskused ning vajalikud teadmised. Enamikul vastajatest lihtsalt pole vajadust ning puudub ülevaade konkreetsetest ennetustöö programmidest. Mõned soovitsid tulevikus kindlasti kasutada, aga praegu ei ole aega. Ka oli mainitud, et ennetustööga tegeleb rohkem teine spetsialist nt sotsiaaltöötaja, KOVi lastekaitsetöötaja või noorsoopolitsei.

Enamus vastajatest (94%) arwab, et on vaja rakendada noorsootöös kriminaalkäitumise ennetustöö programmid. Samuti uuringutulemused viitavad sellele, et ennetustöö programmide arendamiseks kõigepealt on vaja koolitused (82%). Koolituse vajadus kinnitavad ka teised uuringud, näiteks 2010. aasta

uuringus 40% noorsootöötajatest vastasid, et koolitusi võiks olla rohkem (Eesti noorsootöötaja, tema pädevused ja koolitusvajadused 2010: 72).

Informandid, kes vastasid, et ei ole vaja rakendada noorsootöös kriminaalkäitumise ennetustöö programmid on ainult 2%, need on noorsootööspetsialist ja kooli huvialajuht. Noorsootööspetsialisti arvamusel ennetustöö rakendamine on vajalik piirkonniti. Kooli huvialajuhi arvamusel see on koolides sotsiaalpedagoogi töö ja vastutusala. Ainult 4% informantidest ei oska mitte midagi öelda. Kooli huvialajuht on veendunud, et ennetustöö programmide rakendamisega peavad tegelema koolide sotsiaalpedagoogid ja alaealiste komisjonid. Osa informantidel puuduvad teadmisi ennetustöö programmide kohta, need on noorsootöö asutuse juht, noorteühingu juht, lastekaitsetöötaja, kohaliku omavalitsuse noorsootöötaja ja koolijuht.

Ankeetides informandid märgivad, et noorsootöö valdkonnas kriminaalkäitumise ennetustöö programmide rakendamise eest peavad vastutama KOV (76%) ja Ministeerium (61%). Samuti 69% informantidest vajavad Ministeeriumi ja KOV toetusest. Ainult 21% informantidest arvavad, et iga noorsootöö organisatsioon võiks valida ise, kas ta korraldab või ei. See tähendab, et noorsootöötajad siiski ootavad abi ja konkreetseid juhiseid valitsuse poolt. Teoreetiline ülevaade kinnitas ka, et on väga oluline riigipoolne rahastus ja toetus.

Nagu analüüsist selgus, informantide jaoks praktiliselt ühel tasemel on vajadust rahalises ressursis (78%) ja koostöös teiste spetsialistidega (77%). Kõige vähem olulisena märkisid vastajad ajalisest ressursist (52%). Oma ankeedis üks informant märkas, et ajaline ressurss on tegelikult alati olemas, lihtsalt inimesed ei ole alati väga huvitatud leidma seda aega, et tegeleda selliste tõsiste teemadega.

Teoreetiline ülevaade kinnitas, et noorsootöötajatel on lihtsam luua usalduslikke suhted noortega, mis on heaks ressursiks kriminaalkäitumise ennetamiseks. Uuringu osalenud noorsootöötajat samuti märkasid, et noored veedavad väga palju oma ajast noortekeskustes ning noored on väga vastuvõtlikud noorsootöötajate juttudele. Informantide arvamusel noorsootöötaja on sõber ja saab hästi kontakti luua, seoses sellega saavad noorsootöötajad aidata noortele paremini, kui teised spetsialistid.

Tuginedes töös kogutud andmetele, analüüsile käesoleva töö autor toob järgmised ettepanekud:

- on vaja käivitada kriminaalkäitumise ennetustöö programme noorsootöös;
- arendada kriminaalkäitumise ennetustöö programme noorsootöö valdkonnas – alguses teha ennetustöö programmide valimi, et leida kõige sobilikumaid nendest, seejärel pakkuda noorsootöötajatele koolitamisvõimalusi;
- korraldada ennetustöö programmid koostöös teiste spetsialistiga ja/või organisatsioonidega, näiteks kasutada kriminaalhoolduse kogemus jne., lõpus on hea arendada koostöö teiste spetsialistidega;
- KOV ja Ministeerium saaksid võtta vastutus kriminaalkäitumise ennetustöö programmide rakendamise eest;
- edaspidi oleks oluline uurida kriminaalkäitumise ennetustöö programme arengut noorsootöö valdkonnas. Kindlasti on vajalik uurida ennetustöö programme mõju noortele.

III. KOKKUVÕTE

Käesolevas lõputöös keskendus autor kriminaalkäitumise ennetustöö programmide kasutamisele noorsootöö valdkonnas üle Eesti.

Uurimuse probleemiks on see, et autor ei leidnud teoreetilise ülevaade kriminaalpreventsiooni programmidest, mis kasutatakse Eesti noorsootöö valdkonnas.

Uurimuse eesmärgiks oli välja uurida kriminaalkäitumise ennetustöö programmide kasutamine noorsootöö valdkonnas üle Eesti ning programmide rakendamise vajadust noorsootöötajate vaatenurgast. Eesmärki saavutamiseks oli püstitatud järgmiseid küsimusi:

1. Kas noorsootöötajad kasutavad ennetustöö programme töös kriminaalkäitumisega noortega?
2. Kui kasutavad, siis milliseid?
3. Kui ei kasuta, siis kas on vaja rakendada noorsootöös ennetustöö programmid?
4. Mida on vaja ennetustöö programmide rakendamiseks noorsootöö valdkonnas?

Uurimuse eesmärk saavutas uurija kvantitatiivse meetodi kasutades. Andmekogemusviis oli poolstruktureeritud ankeetküsitlus, mida oli korraldatud Interneti kaudu. Saadud tulemused olid esitatud jooniste kaudu.

Uurimusest selgus, et suurem osa uurimuses osalenud noorsootöötajatest ei kasuta oma töös ennetustöö programme noorte kriminaalkäitumise ennetamiseks. Praegune olukord on selline, et noorsootöötajatel lihtsalt puuduvad oskused ning vajalikud teadmised kriminaalkäitumise ennetustöö programmide kohta. Mõned uurimuses osalenud noorsootöötajatest kasutavad ennetustöö programmid ja soovivad neid ka kasutada noorsootöös. Kuid ei kasuta neid programme, mis on teoreetilises osas määratud, kui kõige populaarsemad. Uurimustulemustest ilmnes, et enamus uurimuses osalenud noorsootöötajatest arvab, et on vaja rakendada noorsootöös kriminaalkäitumise ennetustöö programmid, aga selleks on vaja koolitusi. Samuti noorsootöötajad tunnevad puudust rahalises ressursis ja teiste

spetsialistidega koostöös. Veel kvaliteetseks ennetustööks on vaja Ministeeriumi ja KOV toetus. Enamus uurimuses osalenud noorsootöötajatest arvab, et noorsootöö valdkonnas kriminaalkäitumise ennetustöö programmide rakendamise eest peavad vastutama KOV ja Ministeerium.

Iga noorsootöötaja peab oskama töötada noortega, kellel on kriminaalkäitumine ja üks võimalustest on kriminaalkäitumisega noortega ennetustöö programmid, mida noorsootöötajad saavad kasutada oma töös aktiivsemalt. Seoses sellega autor pakub käivitada kriminaalkäitumise ennetustöö programme noorsootöös ning arendada kriminaalkäitumise ennetustöö programme noorsootöö valdkonnas – alguses on vaja teha ennetustöö programmide valimi, et leida kõige sobilikumad, seejärel pakkuda noorsootöötajatele koolitamisvõimalusi, siis peab olema rahaline toetus, lõpus on hea arendada koostöö teiste spetsialistidega. Samuti KOV ja Ministeerium saaksid võtta vastutus kriminaalkäitumise ennetustöö programmide rakendamise eest.

Käesolev lõputöö võib huvi pakkuda inimestele, kes soovib saada ülevaadet ennetustöö programmide kasutamisest noorsootöös üle Eesti ning programmide rakendamise vajadust noorsootöötajate vaatenurgast. Veel see lõputöö võib olla huvitav ka noorsootöötajatele. Loodetavasti käesoleva lõputöö tulemused võivad saada aluseks kriminaalkäitumise ennetustöö programme käivitamisele noorsootöös ning kriminaalkäitumise ennetustöö programme arendamisele noorsootöö valdkonnas.

KASUTATUD KIRJANDUS

- Alasoo, T.** 2010. Erinoorsootöö ja noorsootöö integreeritud lähenemise Haapsalu Avatud Noortekeskuse näitel. Diplomitöö. Pärnu
- Bureš, R.** 2008. Technical Assistance in Traditional Areas of Crime Prevention. Helsinki
- Coussée, F.** 2010. The relevance of youth work's history
- Edovald, T.** 2005. Ülevaade alaealiste kuritegevuse vähendamise strateegiatest ja programmidest maailmas. Kriminaalpoliitika uuringud. Justiitsministeerium. Tallinn
- Groft, T.** 2003. Kaasamistöö väärtus ja väljakutsed
- Hilborn, J.** 2007. Ülevaade kuriteoennetuse planeerimisest. Tallinn
- Johanson, A.** 2011. Mobiilne noorsootöö kui erinoorsootöö meetod: selle rakendamise vajalikkus ja võimalikkus töös riskinoortega Eestis Tallinna näitel. Magistritöö. Tallinn
- Kiive, E. & Kull, M. & Põiklik, E. & Saat, H.** 2007. Sotsiaalsete toimetulekuoskuste õpetus: Õpetajaraamat I kooliastmele (1. - 5. klassile lihtsustatud õppekava järgi). Tallinn
- Kivimäe, A.** 2009. Noorsootööst siin ja praegu. Artiklite kogumik. Tallinn. Lk 80-81
- Rits, B.** 2009. Alaealiste kuritegevuse ennetamise tulemuslikkus erikoolide näitel. Bakalaureusetöö. Tartu
- Rohi, A.** 2009. Noorsootöötajate töötasu töömotivatsiooni ja töörahulolu tegurina. Tallinn
- Saat, H.** 2000. Koolirahu programm 2000-2001 „Mõtlen sinule“ (toim.) Tallinn
- Schlummer, E.** 2009. Noorsootööst siin ja praegu. Artiklite kogumik. Tallinn. Lk 62
- Sootak, J.** 1997. Kriminaalpoliitika. Tallinn
- Žuravljova, M.** 2011. Erinoorsootöö Eestis. Magistritöö. Tartu

Internetiallikad

Alaealiste komisjonide 2011.a. tegevuse statistiline ülevaade

<http://www.entk.ee/sites/default/files/AEK%202011%20%28EHIS%29.pdf>,

(viimati vaadatud 04.05.2013)

Eesti noorsootöötaja, tema pädevused ja koolitusvajadused. 2010 Tartu.

<http://mitteformaalne.ee/assets/ftpupload/noorsootootajate-uuring-2010.pdf>,

(viimati vaadatud 12.07.2013)

Eesti noorte osalemine noorsootöös: ülevaade peamistest suundumustest 3/2012.

http://www.noorteseire.ee/system/resources/BAhbBlsHOgZmIjYyMDEyLzAyLzA4LzE1XzM2XzAxXzExOF9Qb2xpaXRpa2F5bGV2YWFKZTNfQTQucGRm/15_36_01_118_Poliitikaylevaade3_A4.pdf, (viimati vaadatud 09.05.2013)

Eesti Statistika. www.stat.ee, (viimati vaadatud 12.07.2013)

Erinoorsootöö. <http://www.entk.ee/erinoorsootoo>, (viimati vaadatud 10.05.2013)

Kodutütred ja noorkotkad. <http://www.entk.ee/kaitseliit-kodutuetred>, (viimati vaadatud 12.07.2013)

Kogukonnapõhine ennetustöö – ühistegevus varasel märkamisel ja sekkumisel

<http://www.kuriteoennetus.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=40515/L%F5ppraport.pdf>, (viimati vaadatud 01.08.13)

Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018

<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=50603/Kriminaalpoliitika+arengusuunad>, (viimati vaadatud 12.05.2013)

Kuritegevuse ennetamine

http://stud.sisekaitse.ee/Vanaisak/Kriminaalpreventsioon/kuritegevuse_ennetamine.html, (viimati vaadatud 12.05.2013)

Kuriteoennetus <http://www.kuriteoennetus.ee/35841>, (viimati vaadatud 04.05.13)

Lapsed ja alaealised süüteo: väärted ja kuriteod. Kuriteoennetuse Sihtasutus 2010

http://www.kesa.ee/download/raamatud/UUSIM-lapsed&alaealised_est.pdf,

(viimati vaadatud 12.05.2013)

Noorsootöö käsiraamat 2007. Tallinn. <http://m.tallinn.ee/est/g3494s30440>, (viimati vaadatud 12.07.2013)

Noortepoliitika toimealad. <http://www.entk.ee/noortepoliitika-toimealad>, (viimati vaadatud 13.10.2012)

Noorteseire indikaatorite andmed <http://www.noorteseire.ee/indicators/123>, (viimati vaadatud 12.07.2013)

Noortevaldkonna uue arengukava eesmärk on noorte valikute avardamine.

<http://www.entk.ee/noortevaldkonna-uue-arengukava-eesmaerk-noorte-valikute-avardamine>, (viimati vaadatud 12.07.2013)

Tugiõpilaste Oma Ring Eestis (T.O.R.E). <http://www.tore.ee/index.php?id=8>, (viimati vaadatud 12.07.2013)

Täna algavatel mõttetalgutel otsivad noorsootöötajad lahendusi riskinoorte olukorra parandamiseks <http://www.entk.ee/mottetalgud>, (viimati vaadatud 02.11.2012)

Vangide ja kriminaalhooldusaluste arv. <http://www.vangla.ee/41291>, (viimati vaadatud 12.07.2013)

Vanglateenistus. Sotsiaalprogrammid. <http://www.vangla.ee/51223>, (viimati vaadatud 25.11.2012)

Strateegilised dokumendid ja normatiivaktid

Alaealise mõjutusvahendite seadus (RT 1998, I, 17, 264)

Eesti noorsootöö kontseptsioon 2001. Tallinn

Erinoorsootöö ja kriminaalpreventsioon. Eelnõu. 1999. Tallinn

Karistusseadustik (RT I 2001, 61, 364)

Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2010 (RT I 2003, 67, 457)

Noorsootöötaja kutsestandard III, IV, V. 2006. Teadus- ja Haridusministeerium

Noorsootöö seadus (RT 2010, I, 44, 262)

Noorsootöö strateegia 2006-2013. 2006. Tallinn: Teadus- ja Haridusministeerium

Noortevaldkond aastasse 2020. 2013. Tallinn: Teadus- ja Haridusministeerium

SUMMARY

The author of the given graduation thesis paid her attention to the usage of criminal behaviour preventative programs in the field of youth outreach in Estonia.

The problem of the research is that the author did not find the theoretical background for criminal behaviour preventative programs which are in use in the field of youth outreach in Estonia.

The research was aimed at finding out the usage of criminal behaviour preventative programs in Estonia and their necessity from the viewpoint of juvenile officers. The following questions were raised to achieve the aim:

1. Do juvenile officers use prevention programs in their work with youth having criminal behaviour?
2. Which ones do they use if use at all?
3. If they don't use, is it necessary to introduce prevention programs in the field of youth outreach?
4. What is necessary in order to introduce the programs?

The aim was achieved by using the quantitative method of research. The data was collected with the help of half-structured questionnaire carried out via Internet. The results were displayed with the help of graphs.

During the research it was found out that the most part of the juvenile officers who participated in the research don't use criminal behaviour preventative programs for youth. Nowadays the situation is that most of juvenile officers don't have special skills or necessary knowledge about criminal behaviour preventative programs. However, some of the juvenile officers use and recommend to use them in the field of youth outreach. What is more, juvenile officers don't use those programs which were mentioned as the most popular ones in the theoretical part of the research.

The results of the research proved that the juvenile officers who participated in the research consider it important to use such programs but they need special training

for that. Moreover, they feel the lack of material resources and cooperation with other specialists in the field. Also the support of the Ministry and local governments are necessary for the successful preventative work. Most of the recipients consider the Ministry and local governments to be responsible for criminal behaviour preventative programs.

Every juvenile officer must have special skills to work with youth who has criminal behaviour and one of the opportunities is to use preventative programs more actively. In connection with it, the author of the research suggests using and developing the programs in the field of youth outreach. Firstly, to choose the most suitable programs, then to offer special training for juvenile officers, also to find material support and develop cooperation with other specialists in the field. Also local governments and the Ministry have to be responsible for the implementation of criminal behaviour preventative programs.

The given thesis can be of an interest for people who want to get an overview of the usage of criminal behaviour preventative programs in Estonia and the necessity of their implementation from the point of view of the juvenile officers. What is more, the research can be useful for the juvenile officers. Hopefully, the results of the paper can become the basis for implementation of criminal behaviour preventative programs and their development in the field of youth outreach.

LISAD

Lisa 1. Kaaskiri

Austatud noorsootöötajad!

Haridus- ja Teadusministeeriumi uudistes on kirjas, et noorsootöötajad peavad ühtlasi olema kuritegevuse ja narkomaania ennetajad. See tähendab, et kui noorel tekivad mured või ta satub pahandustesse, peab ta saama asjatundlikku abi ja tuge. Üks kuritegevuse ennetamise meetoditest on ennetustöö programmid. Seoses sellega mul tekkis küsimus, kas noorsootöö valdkonnas kasutatakse ennetustöö programmid. Selle teema kohta otsustasin koostada diplomitööd, mille eesmärgiks on välja uurida, kas noorsootöötajad kasutavad ennetustöö programme töös kriminaalkäitumisega noortega, kui jah, siis milliseid? Kui aga ei, siis kas on vaja rakendada noorsootöös ennetustöö programmid? Diplomitöö kontekstis ennetustöö programm tähendab konkreetsete meetmete kompleks kuritegude ennetamiseks, oma põhitingimustega, põhieesmärkidega ja põhiprotseduuridega. Palun Teid väga osaleda uurimuses, selleks, palun vastake intervjuuküsimustele. Küsimustele vastamine võtab mitte rohkem kui 10 minutit aega. Intervjuuküsitluses säilitatakse anonüümsuse printsiipi!

Intervjuu küsimused leiate siit: <http://www.eformular.com/darjas/ankeet.html>

Tulemustest tehakse mais 2013 kokkuvõtte ja kui Te soovite saada uuringu tulemusi, siis palun pöörduge Darja Svinkova poole e-maili teel: dana11110@rambler.ru

P.S. Kui Te olete juba saanud seda kiri ja olete vastanud küsimustele, palun kohe vabandust korduva tulitamise eest, kasutan kõike võimalusi informatsiooni saamiseks. Palun ka antud kiri võimalusel edastada Teie kolleegidele.

Kõige paremate soovidega ja suure lootusega koostööle,

Darja Svinkova

Tartu Ülikooli Narva Kolledž

Noorsootöö õppekava IV üliõpilane

Lisa 2. Ankeet

Ennetustöö programmide kasutamine noorsootöös kriminaalkäitumisega noortega

Ankeedile lisatakse kaaskiri

ÜLDANDMED

1. Teie sugu (Valige sobiv vastusevariant):

- ☐ Mees
- ☐ Naine

2. Teie vanus (Valige sobiv vastusevariant):

- ☐ Alla 20-aasta
- ☐ 21-25 aastat
- ☐ 26-35 aastat
- ☐ 36-45 aastat
- ☐ 46-55 aastat
- ☐ 56-63 aastat
- ☐ Üle 63 aasta

3. Missugune on Teie noorsootöölase põhitegevuse ametikoht? (Valige sobiv vastusevariant):

- ☐ Avatud noortekeskuse noorsootöötaja
- ☐ Kooli huvialajuht
- ☐ Ringijuht
- ☐ Noorteprojekti töötaja
- ☐ Noortelaagri kasvataja
- ☐ Noortelaagri juht
- ☐ Noorsootöö asutuse juht
- ☐ Noorteühingu noorsootöötaja
- ☐ Noorteühingu juht
- ☐ Noorte infotöötaja
- ☐ Huvialakooli juht
- ☐ Huvialakooli õpetaja
- ☐ Õpilasmaleva rühmajuht
- ☐ Alaealiste asjade komisjoni töötaja

- ☐ Riigi tasandi noorsootöötaja
- ☐ Kohaliku omavalitsuse noorsootöötaja
- ☐ Maavalitsuse noorsootöötaja
- ☐ Muu ametikoht, palun täpsustage

4. Kui kaua olete töötanud noorsootöö valdkonnas? (Valige sobiv vastusevariant):

- ☐ Kuni 1 aasta
- ☐ 2-5 aastat
- ☐ 6-10 aastat
- ☐ 11-15 aastat
- ☐ Üle 15 aasta

ENNETUSTÖÖ PROGRAMMIDE KASUTAMINE NOORSOOTÖÖS KRIMINAALKÄITUMISEGA NOORTEGA

5. Kui sageli Te töötate kriminaalkäitumisega noortega noorsootöö valdkonnas? (Valige sobiv vastusevariant):

- ☐ Väga sageli (iga päev)
- ☐ Sageli (mitu korda kuus)
- ☐ Harva (mitu korda aastas)
- ☐ Väga harva (korda aastas)
- ☐ Mitte kunagi
- ☐ Muu, palun täpsustage

6. Kas Te kasutate oma töös ennetustöö programme noorte kriminaalkäitumise ennetamiseks? (Valige sobiv vastusevariant):

- ☐ Jah, palun täpsustage, missugused konkreetsed kriminaalkäitumise ennetustöö programme Te kasutate?

- ☐ Ei, palun täpsustage, miks Te oma töös ei kasuta kriminaalkäitumise ennetustöö programme?

KRIMINAALKÄITUMISE ENNETUSTÖÖ PROGRAMMIDE KÄIVITAMINE NOORSOOTÖÖS

7. Kuidas Te arvate, kas on vaja rakendada noorsootöös kriminaalkäitumise ennetustöö programmid? (Valige sobiv vastusevariant):

- ☐ Jah, kuna (palun seletage)

- ☐ Ei, kuna (palun seletage)

- ☐ Ei oska öelda, kuna (palun seletage)

8. Kuidas Te arvate, missugused kriminaalkäitumise ennetustöö programmid on võimalik kasutada noorsootöös? (Kirjutage oma arvamus):

9. Kuidas Te arvate, mida on vaja kriminaalkäitumise ennetustöö programmide arendamiseks noorsootöö valdkonnas? (Valige sobivad variandid, märkida võib mitu vastust):

- ☐ Koolitused
- ☐ Inimressurss
- ☐ Rahaline ressurss
- ☐ Ajaline ressurss
- ☐ Koostöö teiste spetsialistidega
- ☐ Ministeeriumi ja KOV toetus
- ☐ Mitte midagi ei ole vaja
- ☐ Muu, palun täpsustage

10. Kes peab vastutama kriminaalkäitumise ennetustöö programmide rakendamise eest noorsootöö valdkonnas? (Valige sobivad variandid, märkida võib mitu vastust):

- ☐ Ministeerium
- ☐ KOV
- ☐ Noortekeskused
- ☐ Kool
- ☐ Iga noorsootöö organisatsioon valib ise, kas ta korraldab või ei
- ☐ Mitte keegi
- ☐ Muu, palun täpsustage

Lisa 3. Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina *Darja Svinkova* (sünnikuupäev: 17.04.1987)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
„Ennetustöö programmide kasutamine noorsootöös kriminaalkäitumisega noortega üle Eesti”, mille juhendaja on *Maria Žuravljova*,
  - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Narvas, **09.08.2013**